

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 17. DUBNA 1947

CENA Kčs 3.50

Jako kdyby ...

FERDINAND PEROUTKA

Odboj a politické stranictví

Prof. dr. JOS. GRŇA

Hlasy lidu o populační politice

Doc. dr. FRANT. PACHNER

Lidové soudy končí

JUDr. JOSEF TRNEČKA

K případu majora Vlad. Šoffra

FRANTIŠEK LOUBAL

Byrokracie

V. G.

Polská diskuse o odboji — Likvidace v pohraničí — V ohni světové soutěže — O dobré jméno českých studentů — Zákony vůle a lidu — Znalost historie první republiky
Noblesse oblige — Partyzáni a Česká Kamenice — SČM — SČM s druhé strany — Boj
o čtyři miliardy

Pozdrav jara
.....
BONBONY

Neper plenky
v mé vaničce
z toho dostanu vprázky!

Ze Slaného
sladké!

LUKA

TOVÁRNA VE SLANÉM
Desserty - čokoláda - cukrovinky

KLS

knihovna lidové správy

vás spolehlivě informuje o všech záležitostech veřejné správy, na které se podílí každý člen naší republiky:

1. J. Dubský: Národní výbory, první skutečná vláda lidu pro lid Kčs 10.—
2. F. K. Krajčír: Práce národních výborů Kčs 5.—
3. A. Šturma: Účet. a pokladní služba MNV Kčs 5.—
4. K. Fabián: Platy a služební poměry zaměstnanců NV Kčs 15.—
5. Ing. J. Slabý: Výkonné úřadování Kčs 5.—
6. Dr. L. Froněk: Domovské právo rozebráno
7. J. Rychtera: Kancelářský řád Kčs 5.—

Objednejte na administraci

Knihovny lidové správy

Praha II, Na Florenci 13

NOVÁ BÁSNICKÁ SBÍRKA

JAN ČAREK: Mezi dvěma ohni

Poesie z let 1937—1946, zdrženlivá a prostá ve výrazu, avšak silná a podmanivá v účinu. 84 strany. 45 Kčs.

U všech knihkupců.

Fr. Borový.

OBSAH DNEŠKA Č. 2: CATO: Po smlouvě s Polskem. CORNELIUS: Dvě svobody. — MICHAL MAREŠ: Masky a voňavky již nepomohou! — EDVARD VALENTA: Hrdinou den co den. — Dr E. NOVOTNÝ: Bez gymnasia? — EMIL KREJČÍ: Sekyra a duše. — Slepi diplomati. — Neuměrnost státního rozpočtu. — K volbám do závodních rad. Slušný člověk. — Dluhy gestapa zaplatí jejich oběti? — Spi, Havličku! — Poslanec, který nesoúhlasí. — Jak nás poznamenala? — Zlatá střední cesta? — Člověk — Národní fronta nebo bloky? — Česká Kamenice. — SČM. — NOÚZ. Opuštěná.

Dnesek

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 890-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25 — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

řídí Ferd. Peroutka

Jako kdyby . . .

Diskusi, která se na sloupcích tohoto časopisu rozpředla — někdy rozzuřila — o Svazu české mládeže, musíme ukončit, poněvadž není naděje, že bude řečeno ještě něco nového. Je vždy třeba vědět, kdy věc dospěla k mrtvému bodu — a pak přestat. Tuto diskusi stihl osud všech našich veřejných debat: obě strany vyložily svá stanoviska, načež se pevně zakopalý ve svých pozicích, nehodlajíce vůbec povolít. Bylo snad mnoho objasněno, ale jistě nic vykonáno. Žádný rozumový argument už nemá v tomto stadiu tolik síly, aby sblížil dva tábory. Proč? Poněvadž tu je ve hře také politika, poněvadž politika je boj o moc a poněvadž ještě téměř nikdy pouhá domluva nepřiměla nikoho, aby vydal moc, kterou má. Zajímavé bylo chování ústředního orgánu Svazu mládeže „Mladé fronty“: ačkoli na začátku mnozí pokládali takový výkon za nepravděpodobný, přece vydržela a nezmínila se ani slovem o této obsáhlé diskusi, týkající se jejích nejvlastnějších věcí. Pozoruhodná to výdrž . . . Příliš dokonale osvojil si tento orgán mladých zásadu starých praktiků, že není na světě, co není v novinách, a že posledním útočištěm v politice bývá tvářit se hluchým a slepým. Toto chování nesouhlasí s představou, kterou míváme o mládeži: že je ohnivá a přímá, že není chytrácká. Není možno sympatizovat s tím, jestliže orgán mládeže čtyři měsíce si zacpává uši před tím, co mládež říká. Jako čistý orgán mládeže by si tak nemohl počínat. Vystupuje nepochybně ještě jako orgán něčeho jiného. V každém případě dostatečně dal najevo, že představuje uzavřený svět, který se nehodlá otevřít.

Jsou mínění a jsou fakta. Řekneme-li, že Svazu české mládeže se nepodařilo splnit úkol, pro který vznikl, totiž sjednotit celou mládež, nevyslovujeme tím mínění, závislé na náladě, nýbrž vyjadřujeme fakt, který je možno si ověřit čísly. SČM se má správně jmenovat SČČM: svaz části české mládeže. Většina stojí mimo Svaz. Jak se to mohlo stát, když přece tolik sympatií ho provázelo při jeho zrodu, když dary dšily do jeho kolébky, když obdržel tolik výhod, že se o tom mládeži minulých generací ani nesnilo? Snad právě proto. Kde jsou výhody, kde jsou dary, kde jsou postavení, bojuje se o ně. Ale hlavní příčinou patrně bylo, že Svaz si po celou dobu počínal právě tak, jako „Mladá fronta“ při této diskusi: zacpával si uši před hlasem snad poloviny, snad dvou třetin, snad tří čtvrtin mládeže. Hlavní příkazy nepřijímal od mládeže, nýbrž odjinud.

V našem životě je užíváno zvláštní metody, kterou bychom mohli nazvat „metodou jako kdyby . . .“ Něco se má tak a tak. Ale vynucuje se, aby všichni se tvářili, jako kdyby tomu bylo jinak. Na nějaké místo je postaven muž, o němž je široko daleko známo, že je to straník. Avšak mluví se a dělá se, jako kdyby tam byl postaven odborník. Vzpomínáme, že v první vládě třetí republiky i pan ministr Nejedlý byl jmenován mezi nepolitickými odborníky. Víme,

že spousta míst v znárodněném průmyslu je obsazena straníky. Ale žádá se, abychom se chovali tak zdvořile, jako kdyby to byli odborníci. Všichni víme, že volební řád do závodních rad byl tak vypracován, aby spíše byla chráněna posice ÚRO než prosazena demokracie v závodech. Přes to se máme tvářit tak, jako bychom věřili, že tento volební řád je výplodem nejčistší, vášnivé demokratičnosti. Jsou země v jiho-východní Evropě, o nichž všichni víme, že tam není svobody. Přes to býváme nuceni, abychom je nazývali nejdemokratičtějšími zeměmi světa. Ze všech zvyků našeho veřejného života je tato metoda „jako kdyby“, předpokládající kamenné tváře i kamenná srdce, snad nejprotivnější. Je velkou překážkou na cestě k tomu, aby lidé si zvykali hledat pravdu a žít podle ní. Podporuje pokrytectví.

Jsou úseky, na nichž se způsobu „jako kdyby“ dlouho daří. Jsou jiné, kde brzo je viditelný nezdar. Ve SČM se dlouho nevydrželo s touto metodou. Krise SČM spočívá v tom, že vedení přes všechn nezdar dosud se s ní nechce rozloučit. I nejprůměrnější inteligenci dávno bylo jasno, že vedení Svazu udržuje mnohem intimnější styky s komunistickou stranou než s jinými. Ale žádalo se, aby se členové tak tvářili, jako kdyby toho neviděli a jako by právě stranickost byla nestranností.

Nevíme, kdo metodu „jako kdyby“ pravidlem děle snese, zda dospělí nebo mladí. V tomto případě mladí dosti brzo vybuchli. SČM vznikl v době, kdy totalitní tendence byly velmi živé; podle prvotního úmyslu měl být nástrojem jakési totality. Kdyby totalita byla z vítězíla, chodili bychom kolem SČM a říkali: jaká to nádherná nadstranickost! Poněvadž však totalita nezvítězila, každý věří spíše tomu, co vidí, a SČM se svou původní metodou trčí poněkud cize do našeho ovzduší volného zkoumání. V diskusi, která byla vedena o SČM v tomto časopise, bylo patrné zejména, jak většina mladých lidí byla pobouřena tím, že někdo si je dovoluje pokládat za hlupáky, které je možno osálit primitivními prostředky. S hrdostí se dovolávali svého rozumu. Téměř vášnivě odmítali klam. Bouřili se, byla-li diskuse vedena podle vzoru rozhovoru lišky s vránou. Je třeba je za to hanit nebo chválit?

Budiž tomu tak nebo tak, dosavadní způsob sjednocování mládeže se zřejmě nepovedl. Je třeba se vzdát nadějí na jednotu — nebo existuje ještě nějaký způsob jiný, než jakého bylo použito? A jestliže existuje, je ochota ho užít — nebo dá vedení SČM přednost tomu, pohřbit se pod troskami? Musíme si uvědomit, co se nepodařilo: nepodařilo se využít SČM jako expositury jedné strany. U mládeže nebylo ani tak málo kritičnosti, aby to nepostřehla, ani tak málo odhodlanosti, aby se proti tomu nepostavila. Co dále?

„Mladá fronta“ je po leckteré stránce nejživější český deník; ještě má v sobě elán a pohyblivost mládeže, ještě nepropadla té blaseovanosti, jaká bývá údělem novinářů po mnoha letech služby. Ale v rozhodujících chvílích bývá zcela neopatrně stranická. Uved-

me jeden případ — za mnohé. O Nový rok „Mladá fronta“ dlouze a rozhorleně vytýkala „Svobodnému slovu“, že z presidentova projevu jakousi část vyškrtlo. Každý věděl, že „Rudé právo“ také určitou část vyškrtlo. Ale „Mladá fronta“ si počínala, jako kdyby toho nebylo a nečinila na „Rudé právo“ ani nejmenší narážku. Jestliže toto není stranickost, co jí jest? Jak je možno tak odvážně pokoušet soudnost čtenářů? Proč neměl orgán mládeže dosti síly, aby na stejný prohřešek pokáral oba časopisy stejně?

Jestliže nějaká instituce se rozpadá, tedy ji zničil buď ten, kdo odešel, nebo ten, kdo se tak choval, že donutil druhého odejít. Jestliže je pravda na příklad, že vedení Svazu odmítlo přijmout ty delegáty, které si středoškolské studentstvo zvolilo, pak ovšem mnohem větší vinu na rozkolu má vedení než studentstvo, pak přísnějšího odsouzení zasluhují triky, jímž se mladí tak rychle naučili od sekretářů politických stran. Gogol si jednou povzdechl: co se z tebe stalo, mladý muži, když jsi zestárnul! Ale horší je, když je nutno si povzdechnout: co se z tebe stalo, mladý muži, ještě než jsi zestárnul! Jestliže mládež nesnáší bez odporu nátlak a staré způsoby politikaření, jestliže se bouří proti falši, jestliže nesnáší klidně metodu „jako kdyby“, budme tomu rádi: je to mládež na dobré cestě. První povinností toho, kdo jedná s mladými lidmi, jest jednati s nimi upřímně, nevyžadovat od nich, aby se tvářili, jako kdyby bylo to, co není, a nebylo to, co je. Ničím tak snadno neudusíš oheň v duši mládeže, jako učiníš-li neupřímnost jejím pánem.

Není jisto, je-li SČM schopen sebekritiky. Pokud můžeme pozorovat, má neblahý sklon k tomu, aby ustavičně a hlučně sám sebe vychvaloval, aby se považoval za neskonalé úžasnejší zjev než všechno, co se dosud mezi četnými generacemi české mládeže vyskytlo. Avšak na tom, je-li Svaz schopen sebekritiky, nepochybně záleží, je-li možno uskutečnit sjednocení mládeže na jeho půdě a prostředky, které on nabízí. Sjednocení je lehké i těžké — podle toho, jak se o to pokoušíme. Nejspolehlivějším prostředkem nepochybně zůstane upřímnost. Jsou tři možnosti: 1. sjednocení bude upřímné — a podaří se; 2. sjednocení nebude upřímné — a nepodaří se; 3. sjednocení nebude upřímné, ale bude provedeno nějakým násilím.

Jestliže SČM ze svých cílů vypustí ponuré odhodlání zasahovat do stranické politiky a jestliže hlavní svůj cíl bude spatřovat ve výchově charakteru osobního a občanského — jaký to balvan bude rázem odvalen s cesty sjednocení! Avšak — je za dnešního stavu takové odhodlání u této instituce pravděpodobné? Až dosud měl SČM jen nepatrný zájem o mravní problém mládeže a spíše se zlobil, byl-li mu tento problém připomenut. Až dosud byl SČM po té stránce nekonečně přestihován jinými institucemi, jako jsou Junák nebo Sokol. Zatím hořel politickou vášní více než každou jinou. Jeho členové vykonali jistě úctyhodný díl dobrovolné hmotné práce, na niž je stát odkázán v tísní po odsunu Němců. Ale jak obstál před jinými, méně hmotnými úkoly? Čím přispěl k tvorbě charakteru národa? Jak důrazně kladl požadavky lidské? Je jediná cesta, která vede ke skutečné jednotě mládeže: zřeknout se toho, co

vedení SČM dosud provozuje: politisování. Rozloučit se s „jako kdyby...“ Vychovávat občana.

Konec konců je každý strůjcem svého osudu. Najde-li SČM v sobě dosti sil k reformě, bude blahodárně působit v našem životě. Nenajde-li... Každý ví, co pak bude. SČM bude skořápkou, v níž vysychá jádro. Většina mládeže bude žít svůj život — lehký nebo těžký — mimo něj.

Hle, opět jedna věc, kterou politika pokazila. Neblahá to síla — politika. *Ferdinand Peroutka*

poznámky

Polská diskuse o odboji

Přibližně v touž dobu, jako u nás diskuse o domácím a zahraničním odboji, probíhala i v polském tisku diskuse o tom, zda se Poláci chovali za války správně a zda se vůbec neměli chovat jinak. Podnět k tomu dal obsáhlý cyklus článků z pera publicisty Edmunda Osmanczyka, nazvaný „Polské otázky“. Autor ve svých článcích uvažoval, zda by nebylo bylo lepší pro Poláky, kdyby se byli v nadcházejícím konfliktu s Německem v roce 1939 zachovali podobně jako Češi, to jest přijali „moudrou a rozumnou“ Hitlerovu ochranu bez obranných zásahů se své strany, neboť prý i polská situace byla podobná české, i když ne tak nebezpečná, pokud jde o možnost vyhubení národa; protože zatím co by byl Hitler vyhubil do jednoho všechny Čechy, kdyby se mu byli postavili na odpor, nezdařilo se mu to u polského národa, který se skutečně na odpor postavil, a už tím prý ukázal, jak mu nezáleží na mnohé národní krvi, již si nacopak Češi, až na ty desítky tisíc příslušníků, kteří zahynuli v německých koncentračních táborech a na německých popravištích, ve větší míře uchránili. I Osmanczyk měl tu ovšem spleťtíou a obtížnou úlohu vzniknout do celého problému, ale neopomněl při tom ani pochválit Háchu, který by se byl prý našel i pro polský národ, a šel do krajních důsledků: velebil „české stanovisko“, obdivoval postoj Čechů za války a strhl mocné Poláky na svou stranu.

Už tím se však polské veřejné mínění rozdvajilo a Osmanczykovy články vzbudily prudkou odezvu. Mezi jinými uvažoval o těchto názorech mladý novinář Dzielanowski a nad jiné ostře vystoupil proti Osmanczykovi publicista M. W. Lis. Odmítl Osmanczykovy úvahy a odmítl kritiku polského postoje za války, jak se vaktuku projevil, t. j. obranou proti Hitlerovým plánům, nesmířitelným nepřátelstvím proti všemu nacistickému a nesmlouvavým odporem a odbojem bez dvojitých hry. Dále Lis dovedl, že by se vůbec byly dějiny jinak utvářely, kdyby se bylo Polsko zachovalo podobně jako Čechové, a Berlín by nebyl do dneška obsazen, tak jako by prý nebylo došlo ke stalingradskému vítězství Rusů nad Němci. Za tuto cenu si prý tedy Poláci nemohli dovolit „keklifšskou zručnost“ Čechů a nebyli by si prý mohli dovolit mítí ve svém čele polského Háchu. A pokud pak jde o Háchu skutečného, řekl o něm Lis, že to byl výjimečně taktický člověk, který uměl umřít v pravý čas, ještě před svým procesem, jenž by byl i v nových poměrech pro český národ procesem trapným a velmi trpkým, kdyby byl prý český národ musil odsoudit člověka, jehož politiku po sedm let schvaloval. V závěru svých úvah doporučuje tedy M. W. Lis Polákům ne Čechy jako vzor politiky z let 1939-43, nýbrž ruské mučednictví a odpor, chladnou anglickou rozvahu a americkou schopnost využít techniky i vojenské chabrosti, a volá, že na horké polské hlavy, které vidí v „českém stanovisku“ hrdinský vzor, patří hodná studená vody.

Nemůžeme ovšem nepřipojit k této polské diskusi svůj vlastní komentář. Diskuse sice především ozřejmuje, že se mnohé z minulosti bude ještě probírat a propírat, ať jde při tom o kterýkoli národ. Historikové budou sbírat rozličný materiál k svým budoucím pracím, aby plasticky a mnoho-rozměrně vynikla v historii doba, kterou nám bylo v letech druhé světové války prožívat. Na druhé straně nás však zarazilo, jak málo se v polské diskusi přiblížilo k tomu, co český národ nasává Mnichovem. „České stanovisko“ vznikalo už tehdy, v podzimku r. 1938. Už tehdy — a Poláci při tom hráli nemalou úlohu, i když Poláci ne dnešní, nýbrž beckovští a rydzanišiglovští — byl národ všemi opuštěn, ať na

SSSR, jehož pomoc by však byla přišla pozdě. Už tehdy to byl národ bez strategických hranic, národ vydaný na milost a nemilost. V té chvíli ještě se však chtěl bránit, jako Poláci o půl roku později, nebylo však jeho vinou, že se podvolil a že potom po Mnichovu přišel 15. března 1939 tak, jako po večeru přichází noc. Vyplynulo tedy »české stanovisko« z situace, již sami Čechové těžce nesli, ani však nebylo nijak záviděníhodné, a sám český národ trpce nesl jeho nezaslouženost. Není jí tedy třeba ani vyvyšovat za vzor, ani ztrácat. Ve skutečnosti i tímto svým stanoviskem národ trpěl a nenechával na pochybách, že je to stanovisko přečhodné. Proto také měl své mučedníky, chrabré a statečné i chladně odvážné příslušníky, čekaje jen na vhodnou příležitost, aby se mohl německého jha zbavit. A pokud jde o Háchu? Hácha byl produkt Mnichova; ale Poláci neměli svůj Mnichov. Gdansk — to byl jiný případ. A neumíral až z taktičnosti a na přemíru taktu. Umíral už od r. 1940, jak vychází najevo při současných procesech. A jeho skutečné ráce a našeptávače i politiky jeho doby odsuzuje národ bez trpkosti, protože oni nebyli národ. —233

Likvidace pohraničí

Dekretem presidenta republiky č. 108 a 12 byla správa majetkových hodnot Němců v pohraničních oblastech svěřena dvěma fondům, t. j. fondu národní obnovy při osídlovacím úřadě v Praze a národnímu pozemkovému fondu, zřízenému a podřízenému ministerstvu zemědělství. Tyto přemohutné správní aparáty, o jejich počtetním stavu a celkovém hospodářství by veřejnost ráda slyšela otevřeně slovo, jsou novinkou v našich politických i národohospodářských dějinách a budou tak dlouho předmětem věcných i nevěcných kritik, dokud národ ve svém převážném celku nepochopí jejich důležitost a oprávněnost. Tato možnost se však nikdy nenaskytne, neboť alespoň pohraničí samo nikdy nepochopí, proč se stalo administrativní služkou fondů, když mělo a nyní má již sdostatek možností spravovati národní hodnoty samo. Důsledek politického posadí při tvoření fondů se již objevuje. Po půl druhém roce trvání těchto mamutích institucí není ani jediný osídlenec majitelem hodnot, které buď správně přiznal nebo uzmul, takže osídlenci ztrácejí vztah ke svěřeným jim národním hodnotám. Důchod, který plyne z krvavých grošů, složených většínou chudáky za staré hadry, bude sotva stačit ke krytí papírové agendy, natož k vydržování přebujelého správního aparátu fondů. Osídlenci jsou znechuceni vědomím, že jejich složené peníze pomalu, ale vytrvale vstřebává dietní služba všemožných komisí, zlobí se na zbytečnou centralisaci agendy v daleké Praze a vidí ve všem tom počínání čachry politických stran, které pomocí výhod svým straníkům a ještě více pomocí alibů udržují své mocenské posice. Hranicáři totiž nikdy nepochopí, proč musla Praha stavět paláce na Invalidovně, když lidové národní výbory byly v kočlečkém programu i ústy všech státních činitelů povýšeny na jediné rozhodující orgány státní moci. Podle názoru velké většiny veřejných osob i soukromníků z pohraničí bylo naprosto zbytečné hnutí beztáky již přebujelý správní aparát republiky novými úřady, neboť povinnosti národních výborů není jistě jen poslouchat nařízení fondů, ale především odpovědně rozhodovat a s konečnou platností uzavírat svá usnášení.

Tím, že se v pohraničí a obzvlášť v pohraničí jihočeském oba dekrety prolínají až ke grotesknosti, trpí především stát. Bylo totiž naprosto nemožné rozlišit v bojových dobách konfiskace, zda majetek je vysloveně zemědělský, neboť šumavští řemeslníci i majitelé malých domků nebyli nikdy bezzemky. Následkem této dvojakosti a snad i nepromyšlenosti ve správě majetku, který v každém případě je vždycky jen národní hodnota, dnes je, že třeba slovenský zemědělec nebo lesní dělník, který se usadil v chalupě podle konfiskátu 108, neplatí ani nájemné ani vnitřní zařízení, ale jeho soused, bydlící v chalupě, kde na verpánku v koutě seděl švec, je veden jako osídlenec rodinného domku, tedy podle dekretu 108 a platí nejen nájemné, ale odhad jemu svěřeného majetku má mnohem vyšší sazbu. Mohli bychom na celé spoustě případů prosvětlit tento malý Kocourkov, základem kritik by však zůstal hezmezněn.

My v pohraničí si přejeme spravovati sami své úbory i žatvu. Dosavadní likvidační proces je veden na dlouhé lokty, úřady se zabývají, výsledkem jsou však jen nekonečná komisionální šetření, stohy formulářů, žádostí, jednacích čísel, dotazů a tichých i veřejných stížností se strany osídlenec, národní užitek však žádný. Praha si pravděpodobně myslí, že v pohraničí jsou jen zastalci, kteří by neodhadli ani bou-

račku, nebo živel, jemuž je výraz »odpovědnost« španělskou vesnicí. A tak jen vyplňujeme formuláře, studujeme paragrafy, jim snad nerozumí už ani advokáti, píšeme třeba šestkrát hlášení o prodeji tří starých košíků za 20 Kčs repatriantovi, dáváme si schvalovat každé máknutí prstem a — žijeme na dluh. Je nám z toho úzko. Chceme přece slušně hospodařit na svém, chtěli jsme z hodnot, zanechaných zde Němci na reparace, opětně vybudovat rozbité pohraničí, nevybudujeme však niče, protože nám byly vzaty nejzákladnější předpoklady: Zdroj příjmů, a co ještě horšího, vlastně rozhodování.

Neplakali bychom však nad svým schodkovým hospodářstvím, kdyby se republika naproti tomu stavěla na nohy. Ani ta však nezíská z pohraničí niče, neboť správní aparát likvidatury hodnot na jedné straně příjem z pohraničí zapisuje jako přínos, aby na druhé straně tentýž příjem, ne-li větší, vyúčtoval na vrub správy.

Prosíme tudíž naléhavě, upozorňujeme veřejnost i vládní činitele na tyto skutečnosti, neboť nechceme, aby nám, osídlenecům, kteří jsme šli na hranice z národních ideálů a zbavili se dobrovolně vnitrozemské životní úrovně, bylo po letech vyčítáno, že na nás republika doplatila, že místo krávy dojné jsme se stali krávou železnou. Je už sice dost pozdě, lépe však i pozdě, než nikdy. Ferd. Valenta

V ohni světové soutěže

Když jedno německé město za druhým se měnilo v zemědělskou hromádku sutin, říkali i u nás průmysloví a techničtí odborníci: to bude pro nás po válce příležitost! Vysoká kvalita českých specialistů všech odvětví, techniků i dělníků, opravňovala k těmto nadějím. Zůstali jsme alespoň v západní části státu ušetřeni větších válečných škod. Měli jsme všechno právo těšit se na budoucnost. Měsíce ubíhají a odjinud slyšíme zprávy o tom, jak tam pohotově převzali to nebo jiné německé průmyslové odvětví, jak převzali s obdivuhodnou rychlostí ty nebo jiné německé obchodní styky. Jak zkrátka takové Švýcars, takové Holandsko, takové skandinávské země ze všech sil se snaží — dříve než se Německo vzpamatuje — převzít tu nebo onu jeho hospodářskou funkci, zmocnit se té nebo oné jeho hospodářské posice. Slyšíme a čteme o nových centrech průmyslu grafického, lékárnického, o nových střediscích nakladatelství hudebních a výtvarnických — vidíme, jak se všichni dali na výboj a jak připravují s pozoruhodnou dovedností základy pro zvýšení životní míry svého obyvatelstva. V těch a těch odvětvích, slyšíme, nás už Švýcars a Holandsko předběhly, a předběhly nás přý dokonce i v některých odvětvích průmyslu, jež dříve slavně kvetly v našem pohraničí — a my zatím tyto závody v pohotovosti pozorujeme jen z dálky, jako tiší diváci.

Měli jsme tolik předpokladů pro vítěznu soutěž s druhými, a teď se zdá, jako bychom se vzdávali veškeré otiskivosti konkurenční. Odborníci si o tom mezi sebou dlouhou dobu šeptají podivné historie. Nemí jejich povinností, aby o těchto věcech nebojácně a podle pravdy hovořili i veřejně? Či jsme se dobrovolně odhodlali snížit životní úroveň obyvatelstva své země?

V neutrálních zemích a v Americe za války nezaháleli. Neměli bychom co největšímu počtu sobopných a zdatných našich lidí umožnit, aby viděli technický a vědecký pokrok zemí, nesešňetrovaných válkou? Neměli bychom co největšímu počtu mladých lidí skutečně kvalitních ulehčovat a nemožňovat odborná studia v cizině? Nemá smysl podporovat výlety za naše humna těm, kdo nemají snahu se v cizině něčemu užitečnému přiučit, nemá smysl podporovat studijní cesty do ciziny v těch pracovních oblastech, kde zahraničního poučení nepotřebujeme, ale politiku zavřených dveří a stažených rolet při vši péči o své devisy při své zeměpisné posici podporovati nemůžeme a nesmíme. Studijní cesty ven nesmějí ani s hlediska rozpočtového patřit mezi potřeby zbytné a odbyvané. Obmezme raději na minimum vešleiké reprezentativní cestování za hranice, neobstarávané vždy těmi, kdo jsou k takovému cestování svými znalostmi plně kvalifikováni, kontrolujme přísněji účast na všech kongresech, ne vždy pracovních, ale mladým lidem, těm opravdu talentovaným a ne těm protékáním, všemi prostředky umožňme, aby poznali, jak to jinde chodí, aby nám mohli v budoucnu co neúčinněji v ohni světové konkurence svými vědomostmi pomáhat.

Právě pro tento oheň světové soutěže měli by si též proletovány našich školských reforem všimnout více i naši národohospodáři. Oni především měli by si všimnout, jakým jazykům se bude učit na našich školách, oni by se měli především zamyslet nad tím, jaký vliv budou mít chystané reformy na hospodářský život i na naše soutěžní podmínky. Školské reformy nelze provádět jen s hlediska zájmů té neb oné učitelské složky školského systému — i národohospodářský reflex školských reforem je tak dalekosáhlý, že nemají být pohrdavě přehlíženy. Je velkou chybou zejména našich kulturních lidí, že okázale bagatelisují hospodářskou stránku svých problémů, a že toho, kdo je na ni upozorňuje, eejchují za člověka nekulturního. Kultura se nemůže pěstovat ve vzduchoprázdnu. Problémy našich exportních možností jsou a měly by být existenčními otázkami i pro naše kulturníky. Nežijeme na planetě Utopia, žijeme na docela reálné zemi. A o životním boji, který je a bude na ní veden, nemáme si ani jako jednotlivci, ani jako národ dělati iluze.

Jiří Z h o r

O dobré jméno českých studentů

Jednat o poměrném zastoupení studentů v jejich organizacích, o uzákonění kvalifikované hranice pro přijímání studentů na všechny vysoké školy, o plnoprávné členství zahraničních studentů ve fakulturních spolecích a o celé řadě jiných záležitostí, stejně choulostivých, je poměrně o hodně těžší, než o nich psát. Snad právě proto se občas vyskytnou hlasy, které svědčí o naprosté nebo částečné neznalosti většiny otázek studentského života. Někdy je pak až trapné, jak o studenty mají snad s této neznalostí strach ti novináři, kteří si ho jindy nevěšili vůbec nebo jen se svého stranicky výhodného hlediska. To, co se na příklad mlčky a někdy i pochvalně přijímalo v minulém období studentského spolkaření, zdá se být dnes v očích těchto novinářů soli, ačkoli se jedná o nejkrajnějším případě o postup naprosto totožný s postupem předchozích studentských činovníků a organizací. Tím vším se však nemůže přispívat k upevnování vztahu studentů k ostatním složkám národa. Stranictví zde opět slaví svůj triumf na úkor studentských zájmů a je také, jak se zdá, dostatečnou legitimací k tomu, aby vše vyšší bylo postaveno mimo.

Je nutno zamyslet se nad tím, zda se český student v poslední době výrazně změnil, jak by se dalo soudit podle toho, že listy všech českých politických stran změnilly také svůj názor na něj.

K žádné velké změně v podstatě nedošlo. Český student českým studentem zůstal. Student si přeje nebo alespoň si myslí, že by si přáti měl, aby byla uzákoněna studentská správa studentského majetku, aby byl tento majetek přesně a spravedlivě určen, aby byla stanovena nová výše státní studijní podpory, aby bylo postaráno o studentovo bydlení a aby ceny odborných publikací nebyly tak vysoké. Přál by si, tak jako dříve, aby mohl klidně studovat, aby jeho studium bylo bezplatné a aby se mohl co v nejširším rozsahu obohacovat ve svých poznatcích v zahraničí během školního roku i o prázdninách. A protože vycházel z těchto svých přání a protože se domníval, že dosavadní studentští činovníci nejsou v řešení těchto otázek dostatečně rozhodní, vyslovil se na únorové valné hromadě Svazu vysokoškolského studentstva prostou většinou hlasů pro změnu obsazení svých odborových ústavů ve smyslu rovněž stranického, tedy právě takovým způsobem, jakým byli voleni na příklad zástupci studentů v roce 1946. Předsedou nového výboru se stal národní socialista a výbor sám byl upraven podle voleb tak, že dřívější jeho političtí vedoucí mají v něm zastoupení početně slabší, než dříve. Obě složky studentstva, na něž se rozdělilo v podzimním období minulého roku, studentští pokrokoví (soc. dem. a komunističtí) i studentští demokratičtí (nár. soc. a lidovci) mají po polovině volených zástupců ve výboru. Závažná rozhodnutí vyžadují však většiny větší než poloviční, takže není prakticky možné, aby o těch otázkách, které dnes naplňují studentské schůze, rozhodovali jen zástupci jednoho bloku, ať demokratického nebo pokrokového.

Avšak přece změna ve prospěch dříve početně slabší složky demokratické a změna v obsazení úřadu předsedy SVS dala dostatečný důvod mnohým, aby poukazovali na změnu politiky přední vysokoškolské organizace v neprospěch studentstva jako celku. A zde právě je snad na místě, aby bylo řečeno několik slov.

Široké kruhy naší veřejnosti se po revoluci netajily svými sympatiemi k českému studentstvu. Ochoťně mu vychá-

zely vsítio a pomáhaly všude tam, kde bylo zapotřebí. A kde jsme dnes? Několik nerozvázných kampaní na obou stranách postavilo naše studenty do světla nepřiznivého a to vše jenom proto, že někdo chápe svůj úkol, v podstatě ten-
týž, jinak, než jak byl chápán dříve. Jisté je, že chyby byly a budou. Depustily se jich všechny organizace nejenom ve třetí republice a bylo by přepjaté tvrdit, že se již nyní nevyskytnou. Ale takové chyby, které se dotýkají dobrého jména studentů, být opravdu nemají. To není nešťastná ná-
hoda, to není neznalost, to je zlý úmysl. A ten našim stu-
dentům, ať demokratickým nebo pokrokovým, rozhodně nesluší a také nemůže prospět, zejména když se uváží ona situace, kterou jsme se pokusili nastínit ve větách předech-
lých.

Protože jsou dnes politické síly ve studentstvu a v jeho reprezentativních orgánech vyrovnány a často rozhoduje hlas jediný, jsme svědky nového způsobu jednání na studentských schůzích. Když nelze vyjádřit nesonhlas obvyklým a účinným projevem, odcházejí příslušníci některého ze dvou bloků ze schůzi, aby je tak znemožnili. Po první přišlo k takovému způsobu studentští zástupci marxističtí, pokrokoví, jímž je dnes stejnou a stejně nesprávnou měrou opláceno opět v těch útvarech, kde mají menšinu zástupci studentů demokratických. I v této souvislosti pomýšlí se na straně studentů demokratických na svolání mimořádné valné hromady Svazu vysokoškolského studentstva, která by byla složena přísně poměrně podle voleb v jednotlivých fakulturních spolecích a tím snad pozměnila výsledky, dosažené na řádné únorové valné hromadě. Tímto způsobem má být na příště znesnadněna metoda opouštění schůzí, protože se očekává, že by valná hromada snížila počet pokrokových zástupců ve výboru. Tím by schůze nemohly být násilně rušeny, protože by nadpoloviční většina zástupců ve výbo-
ru přišla k bloku studentů demokratických.

Ani tato cesta není správná a může studentům opět uškodit. Je-li však pravdivým názor, že delegáti na řádnou únorovou valnou hromadu nebyli určováni spravedlivě, co do své politické příslušnosti, pak nelze nalézt jiné cesty, jak uklidnit studentské řady. Rozhodně však potom bude situace ještě ostřejší, protože výbor Svazu bude podrobován zdravé i nezdravé kritice, jejíž výklad může zavést mnohé v národě k lichému přesvědčení, že studenty se prohřešují proti svým ideálům. Byla by to nepravda. Jan Reiniš

Zákony vůle a lidu

Máme státem dotovaný ústav pro studium veřejného mí-
nění, který předkládá lidem dotazníky o tom, jsou-li pro po-
vijany nebo proti povijanům, a jsou-li proti dumlikům nebo
pro, a přece někdo z těch, kdo jsou povinni zákonodářům
před jejich hlasováním říkat o skutečném mínění lidu prav-
du, neřekl jim na příklad, že rušit dvojsvátky velikonoční a
svatodušní byla by věc nerozumná a nerozvážená, boj proti
letité tradici a hlavně boj proti přirozené a staletými sank-
cionované lidské touze těšit se už dlouhé týdny na svátky
jara a léta, na svátky, umožňující, aby se rodiče viděli s dět-
mi a děti s rodiči, na svátky, jejichž existence, nehledě k mo-
tivům náboženským, je podložena důvody nejlidštějšími. Zá-
konodáři těchto faktů nedbali — a důsledkem: lid si proti
zákonodárcům a proti znění zákona vynutil svátky, které mu
zákon vzal. Tento případ není ojedinělý, při přemnohých zá-
konných předlohách zákonodárce v legislatórním chvatu za-
pomněl poradit se s tím, s čím se radívá dobrý a rozumný
soudce: se zdravým prostým rozumem malého českého člo-
věka. Dobrý zákonodárce musí být dobrým psychologem a
má jim být zejména v lidové demokracii. Jiří Z h o r

Znalost historie první republiky

Několikrát se již mnozí ptali, proč o první republice sly-
šíme jen hlasy nevrle a proč se úmyslně nemluví o politických
událostech z doby před Mnichovem. A přece proniká vědomí,
že bez první republiky bychom neměli ani třetí. Ze první
republiky nám dala demokracii politickou a umožnila volat,
toužit po demokracii hospodářské a připravovat ji. Budovat
demokracii hospodářskou bez politické, to by byl pokus, je-
hož důsledků si neumíme představit. Vysoká politická úroveň
našeho lidu je nejlepším předpokladem úspěchu nové lidové
demokracie. Bez ní by se nemohla podařit tak velká věc,
jako je znárodnění klíčového průmyslu, bank a pod.

Pamatujeme se na řeč presidenta republiky, kterou pro-
slovil na Václavském náměstí v den, kdy podepsal znárod-
ňovací dekrety. Vycítili jsme v ní odpovědnost, kterou cítil

před budoucností. Domníváme se, že by se byl těžko odhodlal tuto odpovědnost vzít na svá bedra, kdyby nebyl přesvědčen o politickém uvědomění nejlépeších lidových vrstev národa. A toto uvědomění je výsledek politické práce za první dvacetiletí republiky.

Pokud běží o generaci střední a starší, není třeba se obávat, že by nebylo dost znalostí o politickém životě za první republiky. Ale máme zde mladou generaci, kterou můžeme vymezit horšími hranicemi do třiceti let věku. Ti nejvýš poznali poslední léta republiky, kdy se náš veřejný život točil kolem existence samých základů našeho bytí. Těmto našim nejmladším je třeba umožnit, aby se seznámili s historickými událostmi, jež provázely republiku od roku 1918.

Po šest let se ve školách nevyučovalo dějepis ani zeměpisu. Mezery takto vzniklé se nedají zacelit a budou tíživou brzdou na cestě k politickému vzdělání této generace.

Bude třeba začít od počátku. Snad základnou by mohlo být komentované vydání Masarykovy a Benešovy „Světové revoluce“. Tato díla by měl pročíst každý náš mladý člověk, který se chce seznámit se základními složkami našeho boje za politickou samostatnost. Dosavadní vydání může číst jen ten, kdo je již politicky dosti vzdělán a zejména má dostatečné znalosti historické a sociologické. Jako druhé dílo je třeba uvést Peroutkovo „Budování státu“. Ať se komu líbí nebo ne, je to jediné dílo pro poznání prvních pěti let republiky. Je možné odsuzovat Peroutkovo pojetí, ale nelze docenit, kolik se čtenář dozví o událostech a zejména lidech, již měli tak pronikavý význam při budování republiky.

Kdo chce pochopit dnešní budovatelské dílo v nové demokratické republice, ten musí mít možnost srovnávat, jak se to dělá nyní a jak se to dělalo v roce 1919 a 1920. Proti vůdčím osobnostem dneška je třeba postavit vůdčí osobnosti z prvních dob republiky. Je třeba poznat Kramáře, Tusara, Soukupa, Švehlu, Šmerala, Munu, Bechyněho, Klofáče, Stříbrného, Šrobára, Rašna, je třeba pochopit rozpad sociální demokracie, vývoj Hlinskovy lidové strany, vznik německého aktivismu, vědět, co byla rudozelená a co občanská koalice, poznat vznik fašistické strany Gajdovy. Naším mladým lidem zcela chybí znalost legionářské historie z první světové války. Je třeba poznat vznik a vývoj hospodářské krize u nás, vznik SDP, pochopit první pozemkovou reformu u nás, vznik stavovských politických stran, vývoj komunistické strany atd.

To vše, nebo aspoň náznaky k tomu, lze přečíst v Peroutkově díle. Pamatuji se, jak ohromujícím dojmem působilo na mladé učitele, když jsem jim za okupace přejíchal toto dílo, jak otvírali oči, jak zcela jinak se dívali na zápas národa o své bytí a nebytí, když se seznámili s obtížemi, které musela překonávat mladá republika. Když nyní mladí lidé čtou projevy presidenta republiky, Stránského, Pavla Svatého, nedovedou mnohé pochopit, tak jako to nedovedli pochopit tenkrát, když volal Londýn a hovořila Moskva. Již tehdy jsme mohli pozorovat, jak rozdílná byla reakce na takové projevy Pavla Svatého u lidí, kteří byli účastni politického dění za republiky a u těch, kteří byli ještě příliš mladi, když přišla okupace.

Teprve důkladné poznání historie první republiky a nositelů politické moci dovoli, abychom se mohli dovolávat rozumných úsudků o stavu politických věcí dneška. Kdo zatemňuje úmyslně historii první republiky, dopouští se stejného nesmyslu, jakého by se dopouštěl učitel, který by chtěl učit algebru žáky, kteří neznají základní početní úkony. Národní socialisté se nemusejí stydět, že jejich nejpřednějším člověkem býval Stříbrný, sociální demokraté se nemusejí hanbit za spoluúčast v koalčních vládách se stranami měšťanskými, lidová strana měla potíže s mnohými, kteří nechtěli uznat Šrámkovo vedení. Komunisté nemusejí zakrývat svou negaci ke státu, který nehovl jejich tužbám, i za obrát o sto osmdesát stupňů ve svém poměru k demokracii, slovanské otázce, k nacionalismu. Na zásady možno umírat, horší je lpět na zásadách překonaných vývojem a jimi žít.

Velmi dobrou učebnici politického vzdělání se staly významné týdeníky z dob první republiky. Taková „Přítomnost“, „Čin“, „Sobota“, „Tvorba“ jsou prameny dobrého poznání, ani Horkého „Fronta“ nemusí zůstat stranou, i když se nad mnohými věcmi v ní otřetými neubráníme trpkému posměšku. Mnoho poučení poskytlne knihovna Národního osvobození. Celkem však je politická literatura z té doby chudá. Že bychom však museli události z let 1918—38 zakrývat, nějak se za ně stydět, to je omyl nebo úmysl, spíš ovšem úmysl než omyl.

Jak důležité je, aby mladý člověk mohl srovnávat finanční reformu nynější s reformou Rašínovou a s postojem Englišovým, existenci národních výborů z r. 1918 a z doby nynější, závodní rady, snahy o nacionalisaci dolů a těžkého průmyslu, politiku cenovou, zásobovací, kulturní. Je třeba zdůvodnit, proč jsme se roku 1918 museli orientovat na západ a ne na východ, není třeba se obávat, že ublížíme velikosti Masarykovy osobnosti, když uvedeme, že se mylili v odhadu vývoje v SSSR. Oni se totiž měnili komunisté, Trocký byl něco a někdo jiný, než je Stalin.

To všechno naši mladí neznají, to všechno však znát potřebují, jinak stavíme na písku. I omyly, které se staly za první republiky, jsou historickými fakty, s kterými je možné polemizovat, ale není je možné prostým přehlížením odkládat se světa. Proto poznání dějin první republiky musí být požadavkem dobré politické výchovy našeho lidu.

Jaroslav P. Blažek

Noblesse oblige

Šlechtiťtí ukládá povinnosti, i šlechtiťtí ducha, a toto především — a peče každý, kdo je v důvěrnějším styku s lidmi vědeckého a uměleckého světa, potvrdí vám, co je právě mezi těmito šlechtici ducha vzájemně řevnivostí a kolik bývá mezi nimi záluďného i zákeřného nepřátelství, jak klika potírá kliku a skupinka skupinu, jak přetásto za mistrně maskovanými rozpory ideovými jsou pouhopouhé zájmy a zájmečky hmotné, jakých zbraní používají velmi často vědci i umělci v konkurenčním zápase mezi sebou, jak uměle a velmi často zcela násilně bývají na ryze zájmové umělecké a vědecké rozdíly navěšovány politické vignety a jak je mnohdy oku méně zkušenému téměř nemožno vyznat se v džunglích těch vzájemných antipatií a nechtů. Popřevratová doba vyličované poměry jen ještě zkomplikovala a zpočdmurněla. Člověk člověku vlkem, umělec umělci a vědec vědci... Jak se i v této oblasti ducha zneužilo v nesčetných případech retribučních dekretů k popravám a popravičkám nepohodlných uměleckých a vědeckých rivalů a kolik kariér se pokoušelo dojít k vytoženému cíli »per retributionem«... Ze se při této příležitosti vyrovnávají i staré, prastaré umělecké či vědecké či dokonce osobní účty, netřeba podotýkat, trapné případy tohoto druhu jsou obecně známy. A člověku maně přichází na rty trpká otázka: Jsou opravdu velkými umělci a vědci ti, kdo nedovedou být ne velkými, ale aspoň lidskými lidmi? Jsou umění a věda vždy službou Duchu a Pravdě anebo velmi často jsou jen stejným chlebičkovým zaměstnáním jako všechna ostatní? Neboť ani šlechtiťtí ducha nelze si představit bez lidské šlechtemosti a lidské noblesy.

Jiří Zhoř

politika

V. G.

Byrokracie

Každý režim potřebuje byrokracii a každý s ní má nesnáze. Byly doby, kdy vládnoucí se opírali o byrokracii proti lidu; dnes má být byrokracie prostředníkem mezi vládou a lidem, ale nesnázi neubývá; to také proto, že rozsah byrokracie se stále zvětšuje. Stálo by za to zjistit, jak se asi zvětšil rozsah byrokracie od počátku tohoto století až do dnešních dnů; ukázalo by se, že v letech, kdy se žilo všelijak, byrokracie stále rostla, požehnej Pánbůh. Není jen byrokracie v ministerstvech, je i v politických stranách; je v národních výborech a různých spolicích; spolky, které kdysi byly rády, když mohly pla-

Mít tajemníka jako odpolední zaměstnání, mají dnes generální sekretáře, ředitele, účtárny a spoustu oddělení, která zaplní pražský dům a ještě je jim to málo. Nechtějí dá někdo práci, a zakreslí na větším plánu města Prahy, které budovy jsou dnes obsazeny veřejnými úřady, veřejnými svazy a korporacemi; dodá tím také jedno z vysvětlení, proč je v Praze bytová krize a dá také cenový materiál do ruky těm, kteří jsou přesvědčeni, že rozsah byrokracie, její početnost je nutno uvést v rozumný soulad s možnostmi pracujícího národa. A projde-li pak několik rozumných lidí řadou budov, kde pracuje tato byrokracie, i budovami i baráky, ve kterých v roce 1947 bydlí lidé, pozná těchto několik rozumných lidí, že mnoho bytů se najde v Praze také rozumnou redukcí úřadů a úřadoven, ať už jejich jméno je jakékoliv. Neboť byrokracie je všude. A stále jí přibývá. Vyplývá to ze složitosti moderního života. Přibývá věcí, které obstarávají veřejně a jiné korporace. A tím přibývá úředníků.

Neroste jen byrokracie v Praze. Roste i byrokracie na venkově. Na vesnici. Nejhoršími byrokraty nebývají vždy lidé, kteří zešedivěli v úřadě, o kterých se tvrdí, že ztratili souvislost se životem. Je starý byrokrat, který ještě pamatuje, jak se úřadovalo před 28. říjnem. Je starý a šedivý. Někdy si slova: *errare humanum est*, překládá: *erár má být humánní*. Není to přesný a doslovný překlad, ale pro něj je to vyznání, že úřad má být jen pokračováním života, že v úřadech mají být lidé a ti že nějak mají vyjít vstříc lidem, kteří chodí do úřadů, že se mají nějak všichni srovnat, aby lidé dostali své, aby úřad dostal své a aby se lidé nějak shodli.

Ale nepochodíš s mužem, kterého ta či ona strana posadila do národního výboru. Už není zástupce lidu. Kdosi mu dal funkci. A on úřaduje. A je jednou z hlavních nesází národních a jiných výborů, jak to udělat, aby lidé v národních a jiných výborech nebyli úředníky, byrokraty, aby neúřadovali, aby byli opravdu zástupci lidu. Byrokracii se daří tam, kde je přítímí, kde je nepřehlednost. A tam, kde není kontroly. A ta je věcí Národního shromáždění, ale i všech těch, kteří sedí v různých svazech, veřejných korporacích a spolicích. Neříkejme, že státní administrativa je drahá, když jde o není lepší, není-li to horší. Nechtějí vydají hlavní naše veřejné korporace poctivý a přehledný přehled o tom, kolik z jejich příjmů a vydání připadá na výdaje osobní, a pozná se, že v této věci jsme si uvykli na něco, čemu se říká: široké svědomí. Velká část příjmů a vydání veřejných korporací, svazů a spolků jde totiž na osobní výdaje. Jistě velké korporace musí mít velký aparát. Ale tento aparát je u nás nad naše síly.

Český národ pracuje z velké části na úřednický aparát. To neplatí jen o státní administrativě. To platí o národním výboru na malé vesnici právě tak jako o velkých národních podnikcích. Nepoměr mezi úřednickou složkou a dělnickou složkou v národních podnikcích je těžkým handicapem naší výroby. Hovořili o tom velmi jasně a tvrdě lidé, které nelze jen tak dobře prohlásit za odpůrce myšlenky znárodnění naší výroby. Bylo-li na poradách ÚRO hovořeno o písarce z národního podniku, která má 11.000 Kčs měsíčně, bylo tím jasně ukázáno, jak široké svědomí má byrokracie v našich národních podnikcích. Bude potřebí velké kontroly této byrokracie, aby byla udržena v mezích, které odpovídají možnostem národa. A bude potřebí i výchovy lidí. Výchovy, aby životní ideál viděli v něčem jiném, než: být byrokratem. V tomto národě platí: odříkaného chleba největší krajíc. Poslanec sklízí na veřejném projevu bouřlivý potlesk, když po pravdě říká, že natrvalo nesneseme tak velký úřednický aparát, jak jsme si ho vybudovali. Ale po schůzi slyší: hleď bratře, soudruhu, viš, že jsme seděli v jedné lavici, že jsme zakládali spolu organizaci, že tehdy, za války, vždyť viš, a já mám dceru a ta má známost a ta známost by chtěla, vždyť viš, co by chtěla... Je vidět, že byrokracie je nejen věcí kontroly, ale také výchovy. I těch, kteří se — byrokraty chtějí stát.

Prof. dr. Jos. Grňa

Odboj a politické stranictví

»Dřívější politické strany nebudou obnoveny. Také návrat bývalých politických činitelů k moci je vyloučen.«

Za svobodu; ideový program domácího odbojového hnutí, str. 61.

Když se v září r. 1938 začaly na nás lavinovitě řítit otřesné události, které vyvrcholily 15. březnem 1939, mnozí se zoufale pokoušeli najít příčiny této národní katastrofy. Nemohli se spokojit jen odkazem na zradu našich spojenců a na zbabělost tehdejší Evropy, byt to bylo vysvětlení sebestříjatelnější a přirozenější. Hledali však také v sobě samých, hledali v naší národní povaze, hledali ve státním životě první republiky, v našich národních a státních institucích, aby tam našli odpověď na otázku, zda není vina také v nás. Myslím, že se celý národ stal jakýmsi hledačem pravdy, fanaticky ryjícím v rozjittřených ranách. Vždyť na každém kroku se vtrála otázka, zda byl stát dostatečně silný a odolný, co bylo důvodem zklamání se Slovenskem, co způsobilo, že jsme v Evropě nenašli pro svou spravedlivou věc dosti pochopení, a — dokonce — zda snad není naší vlastní vinou, že jsme nedovedli z našich Němců vychovati spolehlivé a spokojené občany republiky. Byl v tomto hledání kus flagellantství a sebemučení, z valné části marného a neplodného. A také odpovědi, jaké byly dávány, často ukazovaly, že z nich mluví jen rozbolestněný cit.

Přes to nebylo toto hledání tak zbytečné, neboť jsme si uvědomili některé objektivní nedostatky, kterými trpěl náš národní život za první republiky. Vzpomínali jsme na příklad znovu s hrůzou na léta hospodářské krize, která ničila morální a občanské sebevědomí valné části národa, vzpomínali jsme hlavně na neschopnost nebo spíše neochotu cokoliv účinnějšího podniknouti na její zdolání, a uvědomovali jsme si, že pro mnohého občana nemohla být tehdejší republika radostným domovem, nýbrž jen macešským útulkem. A tak z takových úvah náhle proniklo i poznání, že politická demokracie je jen půlka skutečné demokracie, která musí být doplněna demokracií hospodářskou, aby nebylo ani jediného občana, který by republiku nepokládá za svůj skutečný domov. Díky tomuto poznání mohlo být po osvobození vykonáno velké dílo znárodnění se skutečným a upřímným souhlasem celého národa.

Ale jedna z otázek, nad kterou se lid nad jiné častěji pozastavil, byla otázka po povaze našeho politického stranictví, jak se u nás vyvinulo za první republiky. Přišla okupace a najednou zmizely z našeho života politické strany, bez nichž jsme si dotud vůbec nedovedli představití svět. A v tomto odstupu se nám pak začaly ukazovat vady, kterých jsme dříve neviděli či snad ani nechtěli vidět. Tu pak začala v našem lidu nemilosrdná a přitom jednomyslná kritika politických stran a politického stranictví první republiky.

Náhle začal lid vidět, jak politické strany zaměnily smysl svého poslání, totiž uslovati o společné uskutečňování určitých politických ideálů ku prospěchu všeho lidu, za prostý boj o moc kvůli moci samotné. Strany zapomenuly, že jsou jen prostředkem k danému cíli a pokládaly se za samoučelné. Místo aby byly našimi služebníky, staly se naším pánem, který si osobuje moc nad naším myšlením i životem. Neomezily se na propagaci svého programu, nýbrž chtěly uchvátit svého člena celého, vnucovaly mu své poučení v přednáškách stejně jako zábavu v tancovačkách, posílaly ho na rekreaci do svých domovů a zřizovaly pro něj družstva a ob-

chody, kde musil nakupovat, tiskly pro něj knihy a pořádaly koncerty, právě tak pro něj zakládaly své sportovní a tělocvičné spolky. Lid sám ve své kritice ani nedohlédl ke všem těmto důsledkům politického stranictví a spíše podtrhával některé křiklavější zjevy, především protekcionářství a aparátnictví, obsazování míst ne podle kvalifikace, nýbrž podle legitimace, až po onen stranický fanatismus, který je ochoten viděti v příslušníku druhé politické strany ne-li přímo zločince, tedy aspoň bezcharakterní stvůru nebo naprostého tupce. Odsouzení těchto zjevů bylo ovšem stejně jednomyslné.

Jaký vliv mohlo mítí takové stranictví na národní život? Hrozilo nebezpečí, že se národ rozdělí na několik kast, které budou mítí jen velmi málo společného. Jestliže jest jednotlivec nucen číst určité noviny, chodit na určité tancovačky, kupovati v určitých obchodech, ukládat své peníze u určitého ústavu a dokonce chodit i na určité kulturní podniky — to vše přece nařizuje stranická kázeň — pak má ovšem jen málo společného s občanem, který patří k jinému táboru. Zde už nejde jen o názorové rozdíly, zde se rodí odlišné společenské i kulturní skupiny.

Ale nešlo jen o poměr politické strany k jedinci, nýbrž i o její poměr k celku, k republice. Politické rozvrstvení první republiky, které nedalo žádné ze stran výraznější přednost před druhými, vedlo nutně k tomu, že se strany musily vzájemně nějak dohodnout. Ale tato dohoda nesměřovala tak ke stanovení společného programu, jak se mělo očekávat, jako spíše jen ke vzájemnému uznání stranických mocenských posic, zárlivé střezných před zásahy druhých. Poněvadž nebylo státoporné opisece, nebylo ani kritiky takové vnitřní státní politiky, a tak se nakonec stalo, že se politické strany staly skutečným pánem státu. Není tedy přeháněním, jestliže bylo tvrzeno, že předmnichovská republika nebyla demokracií, nýbrž diktaturou politických stran. Což opravdu měl občan nějaký vliv na to, kdo ho bude zastupovat a jak ho bude zastupovat v zákonodárném sboru či ve vládě? Byl poslanec povinen respektovat přání svých voličů a hlas svého svědomí či výbor své strany?

Není tedy divu, že právě tato podstata politického stranictví byla podrobena tak zdrcující kritice, jakmile byl získán dostatečný odstup od navyklého života. Když se pak začal formovati odboj z myšlenkové a mravní elity národa, a když začal uvažovati o svých programových cílech, byla velmi brzo zjištěna naprostá jednota názorů v tom, že úkol odboje nemůže býti spatřován jen ve vyhnání okupantů, nýbrž že odboj bude mítí povinnost usilovati také o to, aby byly odčiněny poznané chyby našeho předmnichovského života. Jako jedna z nejprvnějších otázek byla nadhozena právě otázka politického stranictví.

Zkoumali jsme za tím účelem pečlivě mínění lidu, vyšetřovali názory všech vrstev obyvatelstva na venkově i ve městě, příslušníků všech bývalých politických stran, všech stavů či tříd. A odpověď, kterou jsme dostávali, byla (snad až na výjimky z řad bývalých komunistů) jednoznačná: Lid si nepřeje obnovení starého kompromitovaného stranictví, a protože jest jisté, že by staré strany zase přinesly i staré stranictví, nepřeje si ani obnovení starých politických stran, ani návratu starých politiků k moci. Tento požadavek byl přijat do programu domácího odboje, schválen vedoucími organisacemi odboje a formulován již v r. 1941 v programu, nazvaném »Za svobodu«. (Odkazují na knihu stejného názvu, vydanou v r. 1945 nákl. Dělnické akademie.) Byl to ostatně docela pochopitelný důsledek toho, že se celý odboj sjednotil v ideově jednotě, ve které se rozpustila stará stranická příslušnost; neexistoval odboj stranický, nýbrž jen národní, a dějli se dnes pokusy vnášeti ně-

jaké stranicko-politické dělitko do odboje, jest to falšování dějinné pravdy.

Také později jsme tuto jednotnost národa stále zdůrazňovali ve všech programových prohlášeních. Uvádím jako příklad jeden ilegální programový leták z konce r. 1943, začínající heslem: »Nový život v republice lidu, ne politických stran.« Tím ovšem nechtělo býti řečeno, že by se lid doma stavěl proti tvoření politických stran. Demokracie je nemyslitelná bez konkurence politických stran a málokde jest myšlenka demokracie tak hluboce zakotvena jako právě v našem lidu. Proto bylo také každému jasné, jakmile jednou národ přejde od negativního odporu proti okupantům k pozitivnímu budování osvobozeného státu, že se zcela přirozeně názorově rozestoupí pravděpodobně na tři strany, na stranu středu, levice a pravice. Nechuť byla jen proti starým stranám jakožto nositelkám tak kompromitovaného stranictví, jejichž obnovení bylo pokládáno za nežádoucí také proto, že tyto strany vznikly ještě většinou za Rakouska, za docela jiných politických i státoprávních poměrů, a že nezapadaly dobře ani do předmnichovské republiky, takže bez podstatné opravy svých programů by nemohly zapadnouti do úkolů osvobozeného státu.

Tím větší bylo však naše překvapení, když počátkem r. 1944 vládní výzvy z Londýna k zakládání národních výborů požadovaly, aby národní výbory byly tvořeny ne z osob, které se za okupace osvědčily — jak by se bylo dalo čekati — nýbrž podle politického klíče bývalých politických stran! Vzniklo z toho úžasné ohromení a odpor, neboť bylo tak lidu připomínáno něco, co výslovně odmítal a o čem nechtěl slyšet, nehledě k tomu, že to byla výzva k tomu, aby bojující národ se ještě během boje rozštěpil na stranické frakce. Protestovali jsme proti tomu, aby bylo jednáno o nás bez nás i bez znalosti přání lidu, a naléhavě jsme žádali, aby v zahraničním vysílání nebylo vůbec mluveno o starých politických stranách. Ale marně. Obnovení starých politických stran bylo dohodnuto za hranicemi proti vůli bojujícího národa doma, s emigrací se vrátily i staré politické strany a, jak jsme se obávali, i staré stranictví.

A tak opět stojí národ před bolestným problémem politického stranictví, obnoveného jistě ne ve zlepšeném vydání. Opět může opakovati všechny výtky, které byly vzneseny proti stranickému životu první republiky a připojití k nim výtky nové. Jako reakce proti tomu vznikla ihned po osvobození myšlenka, aby se odboj organisoval sám jako politická strana se svým ideovým programem »Za svobodu«, podobně na příklad, jako se to stalo v Jugoslávii. Myslím však, že bylo správné, že se tato myšlenka neuskutečnila, poněvadž přebujelé politické stranictví se nedá léčiti zakládáním nové politické strany, a jistě tedy správněji se odboj organisoval na podkladě nadstranickém.

Jen jedno si lid doma přece vynutil: Národní frontu, toto překrásné dědictví sjednocení národa v odporu proti okupantům. Národní fronta jest nositelka a pokračovatelka oné ideové, programové i taktické jednoty národa v boji za osvobození a jest také jedinou korekturou obnoveného stranictví. Národní fronta je totiž něco více než koalice politických stran, je výrazem společné národní vůle budovati osvobozený stát v duchu nejkrásnějších národních tradic. A proto je pevná, i když by škarohlídové a sýčkové nejraději viděli, aby se rozpadla: Dnes by byla smetena každá strana, která by se pokusila Národní frontu rozbítí.

Ale co zůstává, jest zlořád starého stranictví a s ním se rodící nebezpečí, že nová ústava i právně odejme moc z rukou lidu a předá ji sekretariátům politických stran.

František Loubal

K případu majora Vlad. Šoffra

Dlouho jsem čekal, zda se veřejnosti řekne konečné slovo v případě majora Šoffra. Ale zdá se, že čekáme marně. Proto se ozývám. Ne proto, že bych býval stoprocentně s projevem majora Šoffra ke studentům v Brně souhlasil. Jeho přednášku, po známém incidentu, kdy bylo k vůli jeho přednášce zcela zbytečně vyvedeno dělnictvo do ulic, rozbito několik oken a uštědřeno i několik štvhanců (mírně řečeno), jsem tehdy četl. Rozhodně bych býval několikrát řekl jinak. Ale za ty pronesené věty bych býval také nikoho nevedl do ulic, nepodnikal štvhanice proti studentům a ještě větší proti majoru Šoffrovi. Čekal jsem, že k celému případu (neboť major Šoffr je politický vězeň, který celou válku prožil ve vězení a koncentracích — Osvětim nevyjímaje), ozve se Svaz býv. politických vězňů a řekne svoje slovo, ale marně. Bylo mi již tehdy z toho úzko a je mi úzko ještě dnes. Jako by jeho utrpení ve vězeních a koncentracích nebylo. Dokonce poštvaní lidé demonstrovali a vyhrožovali i jeho tchánovi v Ivančicích, který takto zakusil, že se musel o svého zetě strachovat nejen za okupace, ale i dnes, a dokonce v obou případech i sám o sebe. A zase se nikdo z těch, kteří měli si po svém případ vyšetřit a říci jasné slovo, neozval. Právem se nyní major Šoffr domnívá, že pozadí jeho tažení proti němu je mnohem hlubší než snad vzpomenující incident. Domnívá se, že jde o historicky věrnou rekonstrukci případu Eliášova a celé jeho skupiny, z níž někteří snad mají zájem na tom, aby se tímto případem a touto odbojovou skupinou již nehýbalo.

Ale já se tu nechci zabývat tímto pozadím, nýbrž chci ukázat na některá fakta, na něž nebylo dosud veřejnosti odpověděno. Major Šoffr byl totiž obviněn, že se choval ve vězeních a koncentracích pohoršlivě. Jeden komunistický poslanec v parlamentně dokonce prohlásil: »Šoffr jako vězeň vzbudil svým chováním a politickými názory rozhořčení mezi spoluvězni.« — Dosud nebylo mu nic takového dokázáno. Byl hnán před lidový soud — tedy až tak daleko jsme dospěli — ale ten řízení proti majoru Šoffrovi zastavil. Tedy takového konce se dožil odbojník skupiny Eliášovy-Šmorancovy, který celou válku prožil v nacistických surových ústavech (koncentracích a věznicích).

Ale na útoky v tisku i parlamentě ozval se jeden spoluvězeň majora Šoffra a napsal redakci »Rovnosti« 16. února 1946 tento dopis, který ovšem uveřejněn nebyl:

»Vážená redakce, prosím, abyste v zájmu pravdy otiskli dopis, zasláný svědkem nad míru povoláním, spoluvězněm pana majora Šoffra v koncentračním táboře Dora, kde, jak již znám, se vyráběly zbraně V2. Pisatel dopisu, nyní vojín čs. armády, prováděl v koncentračním táboře Dora sabotáže takového rozsahu, jímž nebylo rovno. Něco o této činnosti i o zvěrstvech Němců tam páchaných na našich lidech možno se dočísti v knize Jiřího Beneše: »V německém zajetí«. Ze pisatel dopisu, který zaslal svému otci, je svědkem povoláním, vyznívá z obsahu knihy, kde autor se jeho svědectví dovolává na několika místech. Pisatel sám, protože je vojín, nemůže přímo vystoupit v aféře majora Šoffra v denních listech, ale je ochoten podat svědectví MNO. Svědectví samo je jen o osobě majora Šoffra a netýká se aféry samé. Chce jen objasnit povahu a charakter člověka, jemuž po jeho soudu bylo velmi ublíženo.

Je pochopitelné, že do města naší posádky došly zprávy o událostech v Brně opožděně, než domnívám se, že ještě včas mohu přispět k objasnění vylíčením povahových vlastností pana majora Šoffra v podzemní továrně na rakety V2. Byli jsme tam spolu déle jednoho roku, spali jsme na jednom bloku a často jsme hovořili ve skupinách o situaci na frontách, o domově a snad někdy i o sobě. Major Šoffr zúčastňoval se těchto našich rozhovorů a mnoho vděčíme jeho povzbuzujícím slovům, že jsme přestáli nejhorší doby našeho mučení a mohli se vrátit.

Major Šoffr byl zatčen hned v prvních dnech příchodu německých vojsk na naše území jako důstojník generálního štábu, jako nesmlouvavý vojín. Odbyl si několik let sa-

movazby, než došel k nám do Dory. Byl tam těžký život, stálý boj s SS — vrahy z povolání. Měli plné právo nás zabít a my měli jen jedinou zbraň proti nim: neukazovat se jim na oči.

Teprve po odstupu několika měsíců, kdy odsud ještě nikdo z nás nesetřásl se sebe důsledky stále prožívaného strachu z toho, co bude, nebo i co jest doma, vím, čím nám byl právě p. major Šoffr. Jakou nám byl oporou a silou, jež přýštila z jeho zpráv o vojenských situacích. Denně jsme debatovali o válce a byl to major Šoffr, který nás uklidňoval a těšil, nešli-li spojenci kupředu tak rychle, jak jsme si přáli. Byl to i osobně výborný člověk. Na nic nereptal, a vždy veselou náladou snažil se povzbudit pokleslé myslí naše. Obdivovali jsme jej všichni. Každý z nás, kdo byl rok nebo dva zavřený, měl k němu úctu již proto, že on vydržel celých 6 let. A věděli jsme všichni, že vydržet znamená duševně vydržet. Zahynulo mnoho tělesně schopných, kteří však klesli na myslí a naopak vydrželo mnoho i tělesně slabých, kteří však byli duševně silní. A on nejen vydržel, nýbrž zachránil svou dobrou náladou mnohých z nás. Bylo to, jako kdyby člověk dostal kus chleba a víte, co ten kus chleba znamená, když mezi vězni propuklo i lidodjezdství? Dobré slovo bylo mnohdy lepší a bylo daleko více zapotřebí.

Vidím jej v jeho kanceláři. Na stole má před sebou výplatní listinu na propočítání, dopis z domova, pod podložkou fotografie svých drahých a mapu se zakreslenými postupy spojenců. Kdykoliv k němu někdo z našich přišel, vždy věděl něco nového, dovedl potěšit, udělat nějaký vtíp na »nadlidi« a vzbudit veselejší náladu.

Proto mne tolik zarazil článek, uveřejněný v Rovnosti. Nemohl jsem z počátku ani pochopit, že je dnes u nás něco takového možné. Když kritika, budíže, ale štvání? Nač vyvolávat dělnictvo do ulic? Vždyť přednáška p. majora byla částí přednášek vysokých škol brněnských. Vzdálen místa události, zpraven však očitem svědkem, myslím, že se tu zase přestřelilo, a z toho důvodu asi tak těžká cesta zpět. Nemáme v sobě dosti síly a charakteru, abychom přiznali, kdy chybujeme. Psáti o majoru Šoffrovi, že je reakcionář? O člověku, který celým svým životem prokázal pravý opak? Který dovedl jít i v koncentračním táboře cestou nesmlouvavé přímou, ač jsme kolikrát měli o něj obavy, že bude mít právě pro tyto vlastnosti mnoho nepřijemnosti? Ne! Nikdy! Jako vojín prohlašuji, že po celou dobu, co jsem majora Šoffra poznal, byl nám všem v koncentračním táboře vzorem vojína a že se neznepronevěřil svým zásadám ani na okamžik a že měl tolik odvahy dát se zavřít do kriminálu, nežli spolupracovat s Němci. Nám, vojínům, zůstane velkým vzorem, jakých měli bychom mít více v naší armádě, jež má být lidová a demokratická a jež by snad měla reprezentovat naši samostatnost poněkud více. J. E. F.

Tolik dopis spoluvězně Šoffrova. Přirozeně, zůstal tento dopis bez oslyšení, nikdo se nezarděl a tím méně majoru Šoffrovi omluvil. A kdož ví, co za války dělal ten, který na majora Šoffra v tisku první zaútočil? — A ti ostatní?

Ale 19. února 1946 napsal jiný spoluvězeň Šoffrovův spíše kursivku než prosté líčení, v němž píše o majoru Šoffrovi toto:

»Zorš Thomas, německý komunista a starosta lágru Dora u Nord-Hausenu, určil ho za vedoucího 14. bloku. Tam byli soustředěni mladí ruští hoši, kteří se pokusili o útěk a nebyli zastřeleni. Pracovali těžce, byli týráni a na bloku je měli zabíjet. Z počátku se tomuto jmenování bránil, ale přijal je po úvaze, že bude lépe, když tam bude Čech než někdo jiný. Češi své kamarády nezabíjeli. Za pomocníků si vzal Čechy a hoši říkali: »Až bude konec války, pobijem všechny. Jen Čechy ne, protože náš blokový je »charoš« Čech!« —

V březnu se situace zhoršila. Prádlu se neměnilo již měsíce, vody bylo málo, všichni měli vši. Zakrátko se dostavil skvrnitý tyf. Lékaři a ošetřovatelé ustrnuli. Nad lágr se vzněl příkrý hromadného umírání. On, blokový nad čtrnáctým, ho přestál v Birkenau, znal jeho příznaky, průběh i následky. 95 obětí ze 100 si vyžádal v Birkenau! Sám byl imunní, ale na bloku mezi několika Čechy byl policejní inspektor Kardelka z Mor. Ostravy. Přišel s horečkou, na těle byly skvrny. Lágrový mor! Skvrnitivka!

Dostane-li se Kardelka do nemocnice jako obyčejný vězeň, zemře na tyfosním oddělení jako neznámé zapomenuté zvíře. Blokový šel za Thomasem! »Poslyš, já chci jít nazpět do tunelu. Dej na mé místo Kardelku, je to znamé.

mitý člověk. Pořádek na bloku udržel. To víš, policista! — Thomas vyvalil oči: »Ty ses zbláznil! Ty chceš jít dobrovolně do tunelu?« — Nemohl to pochopit. Kromě Cechů by to nikdo nepochopil a také neudělal.

Zavedli ho ke komandantovi Förstnerovi: »Ten chlap se zbláznil! Chce jít do tunelu, své místo přenechá jinému!« — Komandant se podivil: »Jak jste dlouho zavřen?« — »Přes pět let.« — »Proč to děláte?« — »Mám kamaráda, který potřebuje místo na bloku víc než já!«

Blázen! Blázen! Ale vyhověli mu. Snad jim to imponovalo. Od Cechů je možno nadít se i takových zřetěných kousků! — On chodil do tunelu až do konce. Byl tam, věřte, strašný život! Kardaška se dostal do nemocnice jako prominent. Byla pro něho lepší světnice, lepší ošetření, více léků. Nebyl häftlingem, byl blokovým! Z tyfu se pozdravil, ale propadl tuberkulóze. Zemřel na hladověm transportu v Hannoversku v předvečer osvobození. Za to nikdo nemohl. Oběť však nebyla marná. — On šel do tunelu, do pekla, aby zachránil kamaráda. Prodloužil mu život o rok!

V normálních dobách ten, kdo se obětuje pro jiného, bývá vyznamenán a prohlášen za hrdinu. My však žijeme ve zvláštní době, která přehodila věci, vztahy a ctnosti.

Milostivá paní, vy jste nedávno v tramvaji nadávala kolaborantů a reakcionářů jednomu člověku. Nevím, kde jste byla po celou válku. Nevím, kde byli ostatní, kteří po témhž člověku plivají. Ale v mých očích a v očích těch, kteří ho znali a s ním léta žili v pekle německých věznic a táborů, je to dobrý kamarád, dobrý Čech a dobrý člověk! —

Majore Vladimíre Šoffre, odpusť, že o Tvém krásném činu píši. Ale myslím, že dnes je nutno, abychom my, kteří jsme mlčeli tam na »němé frontě«, promluvili doma...«

Autorem této tklivé zprávy je J. G. Rosa, který ji nadepsal »Kolaborant a reakcionář.« — Trefně nadepsáno, že ano? —

Major Šoffr byl pensionován. Brání se. Jak by se nebránil, když jeho rodina trpěla újmu po celou okupaci, neboť byl po celou dobu její živitel zavřen. A nyní je pensionován, tedy rodina zase zkrácena. Tak dopadlo jeho odškodnění za vězení a koncentráky! — To si vysloužil za 6 let vězení a koncentráku v lidové demokratické republice pro několik — dejme tomu — neprozřetelných slov. A kolik neprozřetelných slov řekli u nás mnozí ministři a ministrují dále? — Je tohle v pořádku? Neříká. Proto nepovažují případ majora Šoffra za vyřízený, dokud veřejnosti neřekne ministerstvo NO, proč ho pensionovalo, neboť jeho přednáška byla schválena ministerstvem NO nebo ministerstvem k tomu určenými důstojníky, a dokud se veřejnosti neřekne, proč byl major Šoffr pohnán před lidový soud, který přirozeně na něm viny nenašel. Ale za těch 6 let utrpení, za všechno to, co pro své druhy v koncentracích major Šoffr vykonal, nenašla se u nás dosud ani jediná instituce, která by se ho plně ujala, nenašel se ani v jediné redakci, které ho vláčely tiskem, ani jediný statečný žurnalista, který by se veřejně majorovi Šoffrovi omluvil. Přirozeně mlčí i poslanec, který ho v parlamentě napadl. — Tohle všechno si politický vězeň nezasloužil. — Kdyby tam býval zahynul, tak mu postavili někde pomníček anebo zasadili pamětní desku. Ale že měl odvalu se vrátit a promluvit, třebaš prudčeji, tak ho »ukamenujte!« — Kdyby se něco podobného stalo příslušníku ÚRO, tak se zastaví práce. A zde? Ticho po pěšinách!

Táží se proto veřejně Svazu politických vězňů, zda si zjistil, jestli se obvinění majora Šoffra z nepěkného chování v koncentráku zakládá na pravdě a táží se veřejně ministerstva národní obrany, z jakých důvodů pensionoval majora Šoffra, který se dostal do vězení a koncentráků jen proto, že plnil svou důstojnickou přísahu! — Co se stalo s těmi, kteří přednášku majora Šoffra schválili? A táží se všech: bude případ majora Šoffra konečně řádně veřejnosti vysvětlen anebo nebude? — Či jsme byli ve vězeních a koncentracích jen proto, aby se mohl o nás kdokoliv a kdykoliv si to usmyslí otřít a to jenom proto, že mu politicko stranicky všichni nesedíme tak, jak by si přál? —

Jsem pevně přesvědčen, že tak daleko ještě u nás nejsme, abychom se nedočkali odpovědi! —

život a instituce

JUDr. Josef Trnečka

Lidové soudy končí

Bezmála po dvou letech skončí svou činnost lidové soudy, které se právem těšily živému zájmu veřejnosti, neboť jejich úkol byl nemalý: vyčistit Augiášův chlév po Němcích. Jak se tohoto úkolu zhostily, tomu chceme věnovati několik poznámek ze zkušenosti. Jejich předmětem bude jednak práce zákonodárcova, retribuční zákon, jednak práce lidových soudů a veřejných žalobců, provádění a výklad zákona.

Účel zákona

Je uveden v nadpise: potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů. Tito zločinci řádili v Československé republice od 21. května 1938 do května 1945, tedy celých sedm let. A řádili denně všude, od hlavního města až po nejmenší vesničku a samotu. Byla jich slušná řada. Šlo o to, zúčtovat s nimi rázně a rychle.

Retribuce a stanné právo

Autoři zákona sáhli po předpisech o stanném právu. Nebyl to zrovna šťastný nápad, poněvadž retribuční nemají se stanným právem nic společného ani podobného. Stanného práva se užívá, když se lid vzbouří nebo když jsou hromadně páčány vraždy a jim podobné zločiny v takové míře, že normální zákonné prostředky nestačí na jejich potlačení. Proto je třeba několika rychlých a odstrašujících trestů, aby byl obnoven klid. Soudí se rychle (okamžitý účinek je nutný), trestem je zpravidla smrt. Ale tak může být souzen jen ten, kdo byl při činu přistizen nebo může býti z činu rychle a bezpečně usvědčen. Tedy jen případy zcela jasně, při nichž není pochyby, že rozsudek bude správný a že odvolání proti němu by bylo zbytečné. Proto není proti rozsudkům stanných soudů odvolání.

U retribuční nejde ani o odstrašení (nutnost okamžitého účinku), ani o činy čerstvě spáchané, při nichž byl pachatel přistizen, neboť z nich může být snadno a bezpečně usvědčen, nýbrž často o činy spáchané před několika lety, které se nespasne zjišťují a dokazují. Proto je mnohem menší pravděpodobnost, že rozsudek bude vždy správný.

Proti rozsudku není odvolání

Pro tento podstatný rozdíl měly být předpisy stanného práva přizpůsobeny, pozměněny. Zejména mělo býti připuštěno odvolání proti rozsudkům lidového soudu. To je podle mého přesvědčení nejvážnější vada retribučního zákona. Zkušenosti s lidovými soudy to potvrzují. Lidové soudy nesoudily vždy správně. Děly chyby. To je samozřejmé. A vědomí, že se staly chyby, které nemohou býti opraveny, je znepokojivé. Stalo se na př., že byl odsouzen člověk za to, že zavinil smrt svého spoluobčana, ale nebylo vůbec zjištěno, že onen spoluobčan někde v Německu zemřel. Ale rozsudek byl vynesen a causa finita. Je také zjištěno, že za činy stejné nebo podobné ukládaly soudy velmi rozdílné tresty. Lidé srovnávají a marně se ptají, jaká je v tom spravedlnost. Oprava vadných rozsudků může býti provedena jen cestou milosti, ale to je jen cesta z nouze.

Zločinci pomahači

Další vadu zákona vidím v tom, že nedělá rozdíl mezi původci zla, jimiž jsou ve sporu Němci, nacisté, a mezi jejich pomahači, Čechy, kteří by se za jiných okolností (nebýt Němců) snad ani ničím neprovinili. Tím nemíním kolaboranty omlouvat, nýbrž zjišťuji prostě fakt, že jejich činy jsou odvozené, druhotné, závislé

na činu hlavním, bez kterého by jich vůbec nebylo a že na ně měly být stanoveny nižší tresty.

Kdyby se to bylo stalo, nebyly by tak křiklavé případy, kdy Němci, původci všeho zla, byli odsunuti bez výkonu trestu, zatím co Češi, kteří se jen přizívali jako pomahači, musejí si trest, kterému Němec odsunem unikl, skutečně odpykat, a to trest stejně vysoký a stejně přísný.

Praxe neboli jak se to dělalo

Opětovné stížnosti, že lidové soudy dostávaly případy nevyřešené a nepřipravené, jsou odůvodněné. Příčiny toho jsou dvě.

1. Vyšetřovací komise, které se daly do práce hned po osvobození, nevěděly, co mají zjišťovat, co je důležité a co bezvýznamné, poněvadž nebylo známo, které činy budou trestné. Retribuční zákon byl uveřejněn ve Sbírce zákonů teprve 9. července 1945 a t. zv. malý dekret byl vydán teprve dne 27. října 1945.

2. Ve vyšetřovacích komisích pracovali z počátku lidé nezkoušení a věci neznalí. Když byly závady objeveny, byly případy vadně zpracované odevzdány vyšetřujícím soudcům, aby provedli přípravné vyšetření, na které v zákoně rovněž nebylo pamatováno.

Veřejný žalobce

Dostal od vyšetřovacích komisí veliké množství spisů a jeho práce nebyla snadná ani příjemná. Číst a zase číst. Vybrat jádro ze spleti a změti často zbytečně popsaných svazků papíru a roztřídit, co přijde soudu lidovému, co krajskému, okresnímu, co ONV podle malého dekretu a co se má vůbec odložit. Zákon mu nařídil v § 21, že musí žalovat u lidového soudu ty zločiny proti retribučnímu zákonu, kterých se dopustili členové SS a podobných organizací a funkcionáři NSDAP, Vlastky a podobných organizací. Osoby jiné, které se proti retribučnímu dekretu provinily, mohl žalovat podle své vůle u soudu lidového nebo u soudu krajského. Zákonodárce tím projevil názor, že před lidové soudy patří jen případy závažné. U osob, které nebyly členy, příp. činovníky fašistických organizací, měl veřejný žalobce rozhodnout, který případ za závažný pokládá. Pokud je mi známo, veřejní žalobci této možnosti vůbec nepoužili a žalovali všechny zločiny proti retribučnímu zákonu u lidových soudů. Kdyby jí použili, mohli snížit práci lidových soudů o tolik, že tyto soudy mohly skončit svůj úkol ve lhůtě jednoho roku, která jim byla stanovená a která musela být dvakrát prodloužena. Pokud tu byla pohnutkou obava, že by opačným postupem byla působnost lidových soudů omezována, byla zbytečná. Vážnost a význam lidových soudů by byly naopak vzrostly, kdyby nebyly obtěžovány věcmi málo významnými.

Soudci z lidu hlasují

Se soudci z lidu mám dobré zkušenosti a mohu říci s dobrým svědomím, že jako celek vykonali svou práci dobře a že se osvědčili. Byli si vědomi, že rozhodují o nejvyšších stacích svých spoluobčanů a nebyli lehkomyslní. Soudce z povolání měl v nich při svém rozhodování oporu. Zejména v pochybných případech, kdy si nebyl zcela jist, bylo velkým ulehčením, mohli-li se poradit se čtyřmi rozumnými, zkušenými a rozšafnými občany a ověřit si správnost svého úsudku nebo jej změnit či opravit.

Soudce z lidu, jaký být nemá

Byly ovšem i výjimky, které potvrzují pravidlo a ukazují, jak důležitá je otázka výběru soudců z lidu. Některí byli umínění a tvrdohlaví a nedali se poučit odborným výkladem předsedovým. Stal se mi případ, že ve věci zcela jasné, která nepřipouštěla ani nejmenší důvod k pochybnosti, takže porada mohla být za dvě

minuty skončena, vyslovil jeden soudce z lidu opačný názor, setrval při něm i po opětovaném mém výkladu, kterým se porada prodloužila téměř o hodinu, a že i potom hlasoval proti ostatním, takže rozsudek byl vydán většinou čtyř hlasů proti jednomu. Takový soudce z lidu ovšem práci soudu neulehčí, nýbrž ztěžuje a zdržuje a proto na takové místo nepatří. Nutno však znovu po pravdě říci, že takových bylo málo.

Spravedlnost je slepá

Pro soudce z povolání je nestrannost samozřejmá, má ji v krvi. To není žádná zvláštní přednost soudců, nýbrž patří to k řemeslu. U soudce je více vyvinut smysl pro nestrannost stejně jako u kováře silné paže nebo u krejčího cit v prstech. Soudce, který by nebyl nestranný, nebyl by dlouho soudcem. U soudců z lidu tomu tak není. Podléhají snaze vnějším vlivům. Proto je třeba vhodných opatření, jimiž by vnější vlivy byly co nejvíce omezeny. Jedním z nich je vhodné sestavování senátů. Nebyly pro ně vydány žádné pokyny a přednostové soudů povolávali soudce z lidu tak, aby se všichni vystřídali. To je nesprávné. U soudu nemají zasedati soudcové místní, kteří obžalovaného znají. Znalost t. zv. místních poměrů je jen zdánlivou předností a bývá na úkor nestrannosti. Staly se případy, že soudcové z lidu, místní občané, měli rozsudek nebo aspoň úsudek hotov už před začátkem jednání, podle toho, co se o obžalovaném soukromě dověděli. Jakou hodnotu měly podle pravidla »pověst roste cestou«, tyto soukromé informace a jaké byly rozsudky podle nich vydané, lze si snadno představit.

Zasahuje tisk

Od dob, kde se lidstvo zbavilo tajné španělské inkvizice, se soudí veřejně, aby se každý mohl přesvědčit, jak se spravedlnost vykonává a jak jsou zákony zachovávány. Do nedávna bylo dobrým zvykem, že veřejnost se spokojovala úlohou diváka a tichého posluchače a respektovala fakt, že je zakázáno zasahovat do výkonu spravedlnosti, zejména psát před vydáním rozsudku o věci, která je předmětem soudního řízení, takže by to mohlo mít vliv na rozhodnutí soudu. To nikterak neznamená, že soud a jeho činnost má být nějaké sacrosanctum, kolem něhož se má chodit po špičkách. Jde o to, aby byla zajištěna co největší nestrannost soudu. Žádný vnější vliv nemá působit na rozhodování soudců. Referáty ze soudní síně ostatně nevznikly teprve v květnu 1945. Změnily se však od té doby k horšímu.

Zásadně nelze mít nic proti tomu, je-li v tisku kritizován rozsudek. Není to také nic nového. Rozsudky nejvyšších soudů byly a jsou kritizovány často i velmi ostře, ovšem v tisku nejčastěji odborném. Nemůže však být nic namítáno, je-li v denním tisku kritizován rozsudek, který zajímá i neoborníky, jak je tomu v dnešních velikých procesech politických. Je věcí vkusu a novinářské odpovědnosti, jakým způsobem se to děje. Kritika demagogická a nevěcná je zavrženíhodná nejen v těchto, nýbrž i v jiných případech vůbec. Kritika rozsudku, zásadně přípustná, může však být současně nepřipustným působením na soud, u něhož jeden případ byl skončen, ale další podobné případy jsou projednávány a skončeny ještě nejsou. To už je případ delikátní, ale slušný novinář vždy najde správnou cestu.

I o případech dosud nerozhodnutých je dovoleno psát a každodenně se tak děje, zejména o velkých procesech, které trvají delší dobu. Poctivý novinář se spokojí tím, že o jednání napíše pravdivou zprávu.

Jsmo bohužel svědky toho, že v tisku se objevují neukázněné, neodpovědné, nevěcné a polopравdivé referáty a kritiky o soudních jednáních a rozhodnutích. Tisk zasahuje škodlivým způsobem do rozhodování soudů. To je zjev nezdravý, který má být rozhodně odsouzen a na každém kroku potírán.

A někdy také ulice

Společně s tiskem zasahuje často tak zvané veřejné mínění. Referáty na politických schůzích, tajných i veřejných, zabývají se činností soudů podobně jako noviny. Platí o nich totéž, co bylo řečeno o tisku.

Praha měla své velké procesy a každé venkovské město mělo aspoň jeden svůj místní proces. Místní kolaborant byl postaven před lidový soud v městě, kde tropil své zlé skutky. Lidový soud tam zajel. Článek v místním tisku, debata na politické schůzi — a soud se stal místní sensací. Soudci z lidu vybráni z místních občanů (protože obžalovaného dobře znají), improvisovaná soudní síň je naplněna do posledního místa a tak se zahájí soudní jednání v ovzduší napjatém jedním směrem: proti obžalovanému. A nyní chtějte od soudců z lidu, aby zůstali nestranní. Jaká je tu záruka, že soudcové rozhodnou svobodně a nedají na sebe působit žádným vnějším vlivem? A tak se stane, že veřejný žalobce, který si toto všechno neuvědomí, poněvadž není »místní«, navrhne podle výsledku řízení pro obžalovaného trest dejme tomu deset let (veřejný žalobce navrhuje z opatrnosti vždy raději víc), ale rozsudek zní na dvacet let.

Soudce z povolání

musí potom vypracovat rozsudek a musí jej odůvodnit. Má to usnadněno tím, že proti rozsudku není opravných prostředků.

Závěr

Lidové soudy jsou instituce dobré a osvědčily se. Pracovaly dobře, když byl případ řádně vyšetřen a přičiněn, soud obsazen schopnými lidmi, soudci z lidu nebyli místní, nebyli ovlivňováni zvenčí a jednali v klidném a neutrálním prostředí. To jsou předpoklady, které měly být za všech okolností zajištěny. Že tomu tak vždy nebylo, toho nutno litovat.

do ba a lidé

Doc. dr. Frant. Pachner, Zlín

Hlasy lidu o populační politice

V listopadu 1945 jsem uveřejnil ve Svob. novinách článek »Pozor na kořeny státu«. Přišly dopisy:

1. Středoškolský profesor:

»Jako otec devítiměsíčního dítěte, který právě prodělal a prodělává těžkosti, o kterých píšete, dovoluji si Vás upozornit a zdůraznit dvě věci zvlášť. První je finanční. Račte prosím počítat v pražských cenách. Kočárek — několik tisíc, do roka sportáček — zase tisíce, nánožník — mnoho set. Nepočítám sanatorium při porodu, ale obejit nelze prádélko, které při nedostatečném přídele nutně musíte kupovat, nucen k nezákonnostem, jediné za vyšší ceny — nehledě na to, že dnes některé věci (jako gumové plenyk původu výlučně německého) vůbec nedostanete — který úředník může si to dovolit? Nepočítám též služebnou, která se stala finančně i fakticky nedosažitelným postulátem. Dítě stojí první rok (zapomněl jsem na postýlku) ohromné peníze. — Za druhé otázka bytová. Bydlím jako profesor, který potřebuje doma též pracovat, se 4člennou rodinou v 1pokojevém bytě. Jsem však králem proti kolegovi, který má 2 děti a bydlí v jediné místnosti v bytě oficiálně prohlášeném za nevyhovující, nehygienický. Těhotná kolegyně bydlí v podnájmu s mužem, odkud je domácí pán vypovídá a týrá se den ze dne hledáním bytu samostatného, aspoň mansardy.«

2. Telegrafista ČSD:

»Cítím z článku, že chcete léčit kořeny národa a věřte, že by bylo třeba v první řadě léčit rozum naší státní správy a pak teprve otázku populace... Mám 2 děti a manželku. Mnohokrát jsem cítil výčitky svědomí právě v otázkách po-

pulačních. Ale vždy musel zvítězit rozum, neboť jsem býval důvěrníkem, a to pro celou oblast feditelství drah a v této funkci jsem poznal, jak je nežádoucí rodina s dětmi. Denní odpověď bývala — kdo mu poroučel, aby měl 5 dětí, neměl jich tolik mít. To byla místa úřední v době, kdy vše bylo pod heslem »Vše pro dítě«. Platový přídavek na psa byl u dráhy vyšší než na dítě. A co léčení v ústavech, u pokladenských lékařů, otázka bytová a pod.? Člověk s dětmi byl, je a bude nežádoucí. Já sám neradím za těchto zjevů nikomu, aby měl rodinu a prošel tolika utrpením a jen posměch, ponížení a bída bude mu připomínat, že se přehánil a uvrdl na svět děti, které budou trpět s ním! ... Chudáci, měli bychom dětí více, ale dokud budou úřady provanuty podobnými metodami, pak věřte, že každý normální člověk musí mnoho uvažovat, než se prostě zapomene...«

3. J. P. z Prahy:

»Zaujal mne velice Váš článek, protože jsem otcem 2 dětí, a jelikož bych chtěl vychovat naší republice děti zdravé a silné, neodvažuji se mít dětí více. Velice rád bych měl ještě alespoň dvě děcka, ale když uvažuji a rozjímám do budoucnosti, přicházím k tomu názoru, že jest naprosto vyloučeno za daných poměrů rozšiřovat rodinu... Uvažte jen nesnáze bytové a zásobovací... To, co jsem Vám vyličil, jsou asi tak zhruba příčiny, proč upadá populace a proč manželé, kteří mají k tomu předpoklady, mají také rozum a nechťejí, aby jejich děti na úkor počtu musely žít za podmínek jako ve XII. století, kdy početné rodiny spaly na slámě a na zemi. Raději děti menší počet, ale aby měly podmínky k životu, jaké požaduje naše doba.«

4. Zena správního úředníka:

»Jest beze sporu, že mladé matky by měly být k mateřství vychovávány a že by se to mělo provádět, jak doporučujete ve svém článku, ale neméně důležité je také, abychom měli dobré, odborně školené a hlavně svědomité lékaře. Nikdo nikdy mně nevymluví, že naše robátka nemuselo umřít, že bylo jenom nesvědomitými lékaři zahubeno. A takových případů a těch malých hrobečků je celá řada. Dětským lékařem by se měl stát jen ten, kdo se cítí k tomu povolán; měl by být přísný výběr, zvlášť na takové odpovědné místo měl by být vybrán člověk nejspolehlivější a nejschopnější, neměla by tu rozhodovat politická legitimace. Náš drobeček měl ten život velmi krátký, žil jen jeden měsíc a dva dny, ale když již ten jeho život byl obětován, nechť zachráni alespoň mnoho jiných...«

5. Zelezníční zřízenec:

»Píšete o výchovném, a podívejte se, jak to vypadá. Zaměstnanci, kteří slouží u ČSD už 8—15 roků, nemají na své děti vůbec žádné výchovné, poněvadž jsou ve smluvním poměru. Já sám jsem 8 roků u dráhy, zastávám službu osobního pokladníka na systemisovaném místě oficiálském, ale jinak jsem jen dělník na výpomoc a na svoje děti (chlapce 5 roků, děvče 3 roky) jsem nedostal ani 1 Kčs výchovného. Nejsem ovšem sám, je nás 50 procent zaměstnanců, kteří jsou na tom stejně, anebo hůř, že mají více dětí, anebo jsou starší, takže i když budou jako »pomocníci« a dostanou výchovné, nebudou moci mít děti, poněvadž budou fyzicky starší. — Pro zájímavost Vám uvádím, že sám jsem z 11 dětí a vím, co to znamená, když je jedno dítě, anebo deset. Nehněvejte se proto na mne, ale k tomu, co teď máme, mám mít ještě další?«

V prosinci 1945 napsal jsem do Rovností článek »Platový zákon a populace«. Reagoval naň:

6. Tovární úředník:

»Poskytování přídavek na děti početných rodin může sice určitou měrou podpořit požadovaný populační vzrůst, který jest příkazem státní politiky, ale nejsou tím vyčerpány všechny prostředky k zvýšení populace. Každý schopný občan našeho státu musí mít možnost takového výdělků, který by mu zaručil, že po uzavření sňatku bude mít dostatek prostředků k obživě nejen manželky, ale i »rovnováhu v rozpočtu« při přírůstku rodiny. — Máme však také mezi sebou velkou řadu osob, které žijí v rozvráceném manželství, manželé se rozešli, každý žije zvlášť. Mnohý muž či žena žije již léta spokojeně s družkou či druhem, navzájem si velmi dobře rozumí a jsou si velkou mravní oporou. Družka je svému druhovi vším, jenom ne matkou jeho dětí. Tisíce a tisíce lidí žije v t. zv. konkubinátě spokojeně a po mnoho let, ale k jejich radosti a úplnému lidskému

žestí chybí možnost mít děti — myslím tím podle zákona manželské děti, které by mohly nosit jméno svého otce bez předsudku, že jsou dětmi nemanželskými. Těmto lidem jest potřebí vhodnou novelisaci stávajícího zákona o manželském právu dáti možnost k provedení rozluky fakticky již neexistujícího manželství, a to třeba přes neodůvodněný odpor druhého manžela. Nežijeme přece v době feudální, kdy rozmar nebo zášť jednotlivce mohla zabraňovat druhému v jeho svobodném rozhodování o způsobu života a případně ho zatěžovat finančně až do úplného finančního zhroutilí. — Vyřešením této otázky by jistě i otázka populační postoupila značný krok kupředu.

Na můj článek »Budoucnost národa« ve Světě práce, v únoru 1946, napsali:

7. J. H. ze západních Čech:

»Postrádal jsem v článku řešení ožehavé otázky, t. zv. bezdětných manželství. V článku, podobně jako jest tomu i v jiných, jsou uváděny za hlavní důvody bezdětnosti po-hodnost, bezstarostnost, požívatčnost. (Pozn. Nic takového tam nebylo.) To jest všeobecný argument, podle něhož, nechceš-li mít starosti, vyvaruj se dětí. Hrozný omyl. Nikdo z vedoucích národa a ani lékařských kapacit, pokud jest mi známo, nezabýval se touto otázkou s jiného hlediska, tím méně, že by se něco podniklo. Já tvrdím tolik, že 99 procent bezdětných manželství jest z toho důvodu, že děti prostě mít nemohou a ne, že by je nechťeli. A zde jsme právě u otázky, a to otázky, která patří vlastně lékařům. Jest zapotřebí zkoumat důvody. Někdy jest závada u muže, jindy u ženy. Právě na lékařích jest, aby závady odstranili; jsou mnohdy nepatrné. Jest bezpodmínečně nutno, aby celá veřejnost nebo příslušní jedinci byli veřejně neb důvěrně upozorněni, kam mají vlastně jít. Jest mnoho případů, že neví s kým se poradit, nebo snad ze studu se od toho upouští. Proč není dosud zřízen nějaký ústav pod lékařským dohledem? Právě tyto by si zasloužily všemožné podpory, vždyť každý není tak finančně situován, aby mohl financovat nákladné lékařské pokusy.«

8. Inženýr:

»Zdůraznil jste nutnost správných zásahů po stránce populační, dnes však již se často objevují zásahy s tendencí opačnou (na př. podstatné snížení daně důchodové pro svobodné a ženaté bezdětné). — Dovolil bych si zdůraznit jeden moment, na který se často v úvahách zapomíná: naši lidé, míním v t. zv. lepších vrstvách, děti mít nechťejí. Záměrně se dětem brání a považují je za nešťastí. Velmi často uslyšíte údiv nad tím, že ti, či oni mají dvě, nebo, ó hrůzo, tři děti. Děti jsou považovány za přítěž a rodiče, kteří je mají, za nedostí rozvážné, lehkomyslné, ne-li přímo hloupé. Musíme se zamyslet nad tím, proč tomu tak je, a tu vidím 2 příčiny: jednak všeobecný vzrůst t. zv. užití světa ve všech jeho podobách, jednak dnešní potíže s pracovními silami pro domácnost. Obě tyto příčiny velmi spolu souvisí. Jest pochopitelné, že zmodernisováním života, příchodem kin, větší touhou po kultuře atd. vzrostla snaha nejširších vrstev těchto darů využít. A teď si prosím představte rodinu se 3 dětmi, řekněme lékaře, inženýra nebo veřejného pracovníka bez služebnictva, které dávaly doby dřívější, ale i bez služebné, rodinu, která nemá babičku nebo starou tetu, které by mohla občas svěřit opatrování dětí. Přiznáte jistě, že na rozptýlení ani na kulturní potřeby nezbude čas ani možnosti. V nejpriznivějším případě může se čas od času jeden z manželů utrhnouti, zatím co druhý sedí doma. Představíme-li si, že časem budou snad i služebné, bude si je moci učitel, státní úředník, profesor dovolit? ... A tak, chce-li se něčeho »užít«, nezbyvá než nemít děti. Chtěl bych říci, že zde jde o problém mravní. Touhu po lepším vyžití nelze přes všechny výhrady považovat v zásadě za špatnou, a tak bude nutno hledati vhodné řešení, které by přírůstkem dětí nezmenšovalo možnosti i standard celé rodiny. V poměrech našich a ve vrstvách t. zv. intelligence souvisí tento problém, jak jsem již řekl, velmi úzce s problémem pomocnic v domácnosti a v druhé řadě ve změně nazírání žen na děti vůbec. Jest to pouze několik neuspořádaných poznámek, ale snad vám osvětlí problém s hlediska, které jste si dosud neuvědomil. Budete-li však otcem 3 dětí jako já, setkáte-li se s tím, že po službě v neděli budete práť prádlo a poslouchat úvahu domovnice na thema »Jó, ke třem dětem služebnou nenajdete. To by musela být blázen, může-li jít k jednomu dítěti nebo bezdětným manželům«, dáte mi jistě za pravdu, i když snad nebudete postížen tak daleko, že při onemoc-

nění manželky budete dávat děti do sirotčince nebo dětského domova. — Není to stížnost, nebo snad lítost, jen pouhé konstatování skutečností.«

9. Profesor odborné školy:

»Pracuji také trochu v politice a populační otázku považuji za nejdůležitější otázku naší existence vůbec. Píše-li, že starost, aby se rodilo více dětí, jest problémem sociologickým, dodávám, že i problémem zdravotním či zdravotnickým. Je mnoho žen neplodných, vlastně zdánlivě neplodných a i zde by se měla napřít páka. Praktičtí lékaři by měli věnovat více pozornosti této věci a měli by být — promiňte laikovi — v této věci lépe vzděláni. Naše rodina je trochu oběti takové neznalosti.«

10. Ředitelka mateřských školek:

»Podle svého laického názoru přičítám úpadek populace: 1. Nevzdělanosti, nepřipravenosti rodičů, nechuti k mateřství. Neznám programů dnešních dvířích škol měšťanských, mohu toliko ze svého mládí vdychnout, co zbytečnosti pro život nepotřebných do nás vtlučkali! Jsou zde sice dnes rodinné školy s osnovou pro život, ale jsou to jen školy výběru, které všechna naše mládež neabsolvuje. — Ostatně matky naše dnes nejsou snad ani tak nepřipravené, neboť poradny a rodičovské schůze jim přece trochu otvírají oči, ale jsou ve svých povinnostech mateřských leckde lajdácké, nepoctivé, nebo pro sociální poměry udupané. A jsou to nejen sociální poměry, ale i nechť k mateřství — jakýsi závan z francouzského západu, že rodiče u nás redukuji počet dětí na jedno, nenajvš dvě děti. Dvoji refrény jsem velmi často slyšela ve škole: »Kdepak, my si ještě děti nemůžeme dovolit.« »Kdepak děti — já chci ještě užít.« 2. Nemravnosti. (Pisatelka v dalším popíše 7 drastických, ilustrujících případů, jichž sama byla svědkem a jež nelze reprodukovat.) 3. Společenskému řádu. Ten pracuje ještě dnes na úkor populace, neboť dítě nemanželské ještě dnes nese i se svou matkou punc »nemravnosti«. 4. Státní zákony (Pisatelka analyzuje na několika případech vadu a hříchy celibátu, nuceného i nenuceného celibátu učitelek a zejména kněží).«

V dubnu 1946 jsem napsal do Slova národa články »Brannost a populace«. Dostal jsem několik dopisů. Vyjímám:

11. Vrchní oficiál v. v.:

»Upozorňuji na okolnost snad i Vám dobře známou, že jsme nyní v té druhé válce světové, díky asi různému zároku mužů z vlády umučeného pana generála Eliáše, měli silnější, ne-li hodně silné stoupnutí porodnosti... Cím byl cílen po dobu války příznivý výsledek? Mezi ženskými to bylo mnohokrát slyšet: »Oni se nyní strašně bojí nějak pomáhati.« — totiž hlavně páni doktoři a pak i porodní báby. Jsou za to ohromné tresty. Pak ženské samy, bojíce se toho t. zv. totálního nasazení, chťely a také hodně rodily, aby zůstaly doma... Když v tomto ohledu budete houževnaté a vytrvale na tom pracovat, aby ono mnou uvedené veliké zlo se už nikdy nemohlo tak rozbujet, jak se za první republiky hanebně rozbuje, aby pod velikými tresty si už žádný lékař nebo kdo jiný nemohl troufnouti plody odnímati, aby k takovému případu mohlo dojíti jen v nevyhnutelných případech, a to napřed uznáno lékařským konsiliem, pak byste si vydobyli v národě nehynoucí velké zásluhy.«

12. Podplukovník v. v.:

»Dovolují si Vás zdvořile požádati, abyste na patřičných místech s příslušným důrazem zařídil všechno, co je nutné a ve Vaší působnosti, aby vymizelo t. zv. anděličkářství. Nyní nás odsunem Němců bude o 3,000.000 méně, země tedy uživi všechny.«

V říjnu 1946 jsem napsal do Slova národa článek »Potřebujeme úřad pro populační politiku«, v němž jsem ukázal, jak zájmy populační jsou vydávány kompetentním sporům ministerstev, jak se vydávají depopulační zákony a administrativní nařízení a jak je třeba, aby někdo výsostně vše koordinoval. Dostal jsem několik dopisů, z nichž vybírám:

13. Pí M. M. z Brna:

»Kdo z vás, těch moudrých pánů se táže ženy, zdali by chťela svůj život připodobnit jen králičí samici, která nezna nic, jen rodí! Rozhodovat v této otázce přísluší jen ženě a to každé samestatně, neboť ona tu dává v sázku své zdraví a život. Co platno, když ke dvěma, či třem dětem přídě-

daní a sama se tím vyřadí buď zčásti neb úplně, ze své úlohy matky. A dále: za každou cenu kvantitu, ať je kvalita člověka jakákoliv. Když už máte tolik rozumu, zařídíte stroj na líhnutí dětí, protože sám muž, který o tomto problému přemýšlí, by nechtěl roditi po druhé, kdyby toho jednou zakušil. Ano, mít děti, a ještě k tomu, jakmile poodrostou, vydá se zákon, že mateřské školy jsou povinné atd., takže matka už nemá právo dítě si nechat, aby se sama starala o jeho obsluhu — mluvím za matky skutečné a nikoliv takové, které se rády dětí zbaví. A dále, když se nařídí, aby dala své děti do útulku a šla vydělávat. Ne, že by se stavěla pasivně k otázce nástupu žen, ale stačil by muž tento úkol zdotat? Žena, která má životní úkol a úděl mnohem těžší, než muž, má se jen trpně podvolit všem po ní vyžadovaným úkolům! Tomu se říká rovnoprávnost! Dejte světu mír, lepší sociální poměry a populace se vyvine bez diktatury — kdo bude podle svých prostředků a hlavně ženina zdraví a touhy mít potřebu dát národu děti, ten tak učiní bez úřadu pro populační politiku. — Postarejte se nejprve o to, aby národ nebyl vysáván břemeny poplatků a dávek, ať na daních či majetkovými dárkami, zaposlouchejte se do mínění lidu o těchto všech otázkách a pak podle nich uskutečňujte řízení domácních potřeb státu. Je věru málo nálad v nás všech, vzpomeneme-li, že po celou válku jsme strádali a platili dluhy jen proto, abychom — až nadejde čas osvobození, mohli popřát svým dětem trochu životní radosti, a místo toho nyní ze svých nabytých skrovných majetků budeme ještě platit, zatím, co ti, kteří děti nemají, nešetřili, dobře jedli, teď nebudou platit, protože je ta pozůstalost dávno ve stokách. — Tož, nechte si svou populační politiku a staňte se o věci, které národu poskytnou více chuti k životu, a pak už populace přijde sama! — Dokud bude nedostatek výživy, nemůžete žádat, aby z vytráveného těla matky a omezeného přídele pro děti se zamezilo úmrtnosti dětí. — A proto je lépe, bude-li dětí méně, ale pečlivěji ošetřovaných a tím i zdravějších. Neboť pro velký počet rodiny nemůže žena stačit dbát čistoty těla ani duše.

Dopis byl sice podepsán, ale bez adresy, a proto jsem pí M. M. odpověděl zase v novinách. Na to se ozvaly:

14. Žena továrního dělníka z vých. Moravy:

»Po přečtení Vaší odpovědi pí M. mne stále něco nutí, abych Vám napsala. Věřte, nic víc bych té paní a jí podobným dámám nepřála, jenom to, aby nemohly mít dítě. Bože, vždyť dítě je dar boží a záleží na matce či bude pro ni požehnáním nebo trestem... Co bych já za to dala, abych mohla mít dítě, a ne jedno, ale víc! Řeknete snad, že je dost stroků, kterým bych mohla nahradit matku, ale to já nemohu, snad je to ode mne krutě nespravedlivé, ale cizí dítě bych mohla jenom nenávidět a nikdy bych je nemohla vychovat jako vlastní. Prosim Vás snažně, je možno vyléčit tu vadu, na kterou trpím? Už za války jsem byla v T. u dr. L., ale nic to nebylo platné, a teď jsem zase byla u dr. G., ale to vše zase nebylo nic naplat. A na další léčení nemám peněz, nemám ani to nejnutnější a to léčení je tak drahé. Jsem z toho celá nešťastná, půl života bych dala za to, abych se mohla vyléčit. Věřte, byla bych do smrti vděčná tomu, kdo by mi pomohl. Vím, že vděčnost nejsou peníze, ale já nic jiného nemám...«

15. Paní A. H. z východní Moravy...

»Promiňte, ale musím vám poděkovat za odpověď na dopis pí M. Neznám ji, ale odsuzuji ji. Matka nemá nikdy vyslovit to, co ona říká. Myslím — nějaká hypermodernistka. Hnulo mi to k krvi. Kam se poděla naše ženskosť? Kde jsou naše vlastenecké city? Ach, každý jde jen za požitkem. Mám do toho co mluvit též. Jsem bývalá partyzánka — lépe dnes o tom nemluvit. Ve frontě jsem měla 2 děti, stáří 8 let, a 7 měsíců. Gestapo mne mělo v sachu. Já jsem to ale vyhrála na celé čáře. Ptejte se, nelžu. Mám již třetí děťátko a ještě jedno chci. Chci vychovat vlastní naší řádné aspoň 4 děti. Naše populace je velmi vážně ohrožena názory má 1—2 děti. Při šetrném žití mi zbývá na vše potřebné. Málokdy jdu do divadla, nejdražší jsou mi moje dítky. Mám dva krásné chlapce a dcerušku. Táta se v nich jen shlíží. Vidíte, pane doktore, jsme zastaralých názorů. Mít děti plnou světnici by prospělo státu. Kdo je má mít? Ten, kdo má slušné příjmy. Jsem sama ze 3 dětí, manžel ze 4. Proto všichni žijí a jsou dobře situovaní všichni. Chci vám jen říci, když by se nehonili lidé jen za marnostmi, na vše zbude. Když nestačí mužův výdělek, každá pořádná žena zapřáhne též...«

16. Anonym

»...Dovolte, abych se dotkl i jiných momentů, které mají vliv na populaci u nás. Mám matku, která vychovala tři české děti. Zůstali jsme Čechy po celou dobu války, já sám jsem byl dokonce persekvován. Matka se později provdala za muže, který pochází z Vídně a který se přihlásil k německé národnosti a zařídil totéž pokud se týká mé matky. My, děti, jsme již dávno dospěli, uzavřeli jsme již dávno manželství a zmíněná již matka má tři česká vnoučátka, která vůbec neznají jediného slova německého. Matka je dcerou českých rodičů, celá její rodina je česká, matka nebyla u NSDAP a má vše v pořádku, až na to, že nemůže prokázat antifašistickou činnost, anebo okolnost, že byla persekvována. Podle dosavadního stavu nedostane pravděpodobně svého bývalého čs. občanství. Padá tedy na nás těžký stín. Jsme moderní pariové. Naše manželství tím velice trpí. Naši partneři v manželství cítí se osízeni. Domníváte se, že toto všechno tvoří příznivé podmínky pro populaci? Myslíte, že má někdo právo žádat po nás, abychom rozmnožovali řady moderních pariů? Často si zaplaču nad osudem našich malých dětí, který budeme muset jednoho dne vysvětlovat pojem odsunu atd. Hrozím se přímo dne, až se dítě bude ptát, kde je jeho babička. K tomu, aby se člověk odhodlal mít děti je třeba mnoha věcí, hlavně také duševního klidu a pocitu rovnocennosti. Mohl bych se ovšem dovolávat křesťanství, humanity atd., ale to u pánů není dnes v módě...«

17. Nákladník pokladník u ČSD

»My, železničáři, jsme povětšinou praktici a máme přiležitost se stýkat ve službě s různými lidmi. Je správné vaše tvrzení, že abnormální porodnost za protektorátu byla podminěna činností pracovního úřadu. Vdávala se děčka a rodily vdané ženy i po 10 a 15letém manželství... Dříve bývalo dětí dost. V každé rodině u nás byly nejméně tři děti. Řídící učitel jich měl sedm. Po r. 1818 se začalo s 1—2 dětmi v rodině, po této válce bude to ještě horší. Příčin je mnoho. Jedna z nich je, že způsob života se mění (vyšší kultura)... Dnes mají lidé zábavu jinou — radia, kina, spoustu novin, tancovaček, různých a různých oslav a odhalování, takže se zdá, že na to oslavování umíme. Dříve tedy lidé víc pracovali, měli děti hodně a výchova jich byla pro ně zábavou, kdežto dnes je otravou. Vliv má i ten dnešní svět rozválcený...«

18. Porodní asistentka

»Jsem porodní asistentka z O. Je nás tady mnoho a proto chci jít do R. Je to kraj hornatý, chudý, s vesnicemi dokola M., Pr., R., Moh. a porodní asistentky tak není. Každá je tam na chvíli a pak uteče do města. Ženy rodí za pomoci obyčejných žen — říká se jim fušerky — nebo musí chodit 2 až 4 hodiny pro porodní asistentku. Kojenců umírá tam velmi mnoho a rodičky nemají žádného ošetření. Musím bydlet v centru, kde je autobusové spojení na všechny strany a blízko telefon. Pan zdrav. rada dr. V. nařídil místnímu výboru, že musím bydlet v centru, ale nic to nepomáhá. Panu předsedovi v R. jsem řekla, že když mi nedá ten byt, že tam nepůjdu. On mi na to odpověděl, že mu na tom nezáleží, či tam porodní asistentka bude, nebo nebudě. Pochopitelně, je to starý mládeneček, proto se nestará, co souvisí s populací.

Po rozhlasovém projevu v únoru 1947 obdržel Rozhlas tento dopis:

19. Žena berního úředníka

»Jsem 38letá, vdaná a měla jsem tři děti. Z nich mi dnes žije 9letý D. a 20letá J. Věřte, opravdu věřte těm několika bolestným slovům, jak těžko je mít dnes dítě. Jsou tomu dva roky, co mi zemřel tragickou smrtí 16letý syn... Můj manžel je berním úředníkem. Od prvopočátku se skromným měsíčním platem, dnes se 3200 Kčs měsíčně. Jsme na to čtyři osoby, 20letá dcera se už měla vdávat. Uznejte sama: 500 Kčs byt, 200 Kčs prádlo, plyn, voda a jiné věci, na které si právě v této chvíli nemohu vzpomenout. A tak věřte, s otopem nám ani někdy nezůstane 2000 Kčs měsíčně, t. j. 500 Kčs na osobu. Osázení pro čtyři osoby ani nepočítaje. Věřte mi, jsme úplně strhaní, nemáme oblečení, prádlo denní ani noční, povlaky, prostěradla — jen tak tak, že mohu kouřit to mléko a ten přídeň, který je na lístky. Dítě, které bych tak ráda přijala, jsme nemohli mít, protože bych je opravdu neměla do čeho obléct a nesnesla bych, aby dítě

a tím, jeho táta je tím a tím, potom se přátelé, ty vzdušné zámký začaly drobit! To byl u nás první krok k rozbití celistvosti.

Mohu prohlásit, že my, venkovští studenti, jsme většinou vedli a usměrňovali naši práci. Cím je učitel mezi dospělými, tím jsme byli my mezi mládeží. A pracovali jsme s láskou a opravdovým nadšením, protože jsme věděli, co pro národ mládež znamená a co znamená mládež cílevědomá a jednotná. Tyto představy se však nespínaly. Víc a více se ukazovalo zaplétání SČM do stranickosti, objektivita byla ta tam a tendence »Mladé fronty« to jen potvrzovala. Zájmy celé mládeže se podřídily zájmům stranickým, a kde jsme nyní? SČM nemůže být v nynější formě mluvčím mládeže, protože není důvěra v jeho zlepšení a protože ti, kteří kdysi tolik pracovali se nyní smutně dívají a pozorují, jak si to »páni nahofe vyřídí«. Tož takhle jsme si to nepředstavovali!

Chceme organizaci mládeže nadstranickou, která by sdružovala nás všechny, s jasným programem, s pevnými ideály a cílevědomou prací. Opakuji však: SČM v nynější formě to být nemůže! Věřím, přátelé, jako většina z vás, že se k dohodě dospěje a je jí opravdu třeba, neboť nechceme, aby naše rozeřvaná a přepolitovaná generace si vedla v budoucnu špatně a nechceme, aby nespínala odkaz těch, kteří v ni věřili. *Slavoj M a z a n e c*

SČM s druhé strany

Vážený pane redaktore,

považujeme za fakt, že určitá část komunistů, členů SČM, se pokoušela tuto organizaci ovlivnit. Považujeme ale také za fakt, že jiná, početnější část komunistů (sám mám to potěšení mezi ně patřit) se vždy řídila a bude ve své práci řídit těmi zásadami, na kterých SČM vznikla, to jest snahou vybudovat jednotnou, nadstranickou organizaci české mládeže, jednotnou pro všechny, bez ohledu na politickou, rasovou a náboženskou příslušnost. Na druhé straně: určitá část mladých národních socialistů v květnu m. r. SČM opustila, určitá část (nepopírám, že menší) zůstala. Proč?

Podle známé zásady, že jeden špatný čin je vidět více než sto dobrých, je počínání obou složek, které SČM poškozují (ať už svou účastí, dirigovanou chybným směrem anebo absolutně negativním postojem) mnohem více patrné, než počínání těch, kteří chtějí vybudovat a budují SČM na těch zásadách, které jsem uvedl dříve. Nemalý vliv na zhoršení celé situace má přepolitovanost našeho života, která káže každou chybu z tábora »těch druhých« rozmáznout co možná nejnechutněji v denním tisku a opatřit její původce někdy až zářejícími atributy. Co chci říci? Nabízíme Vám spolupráci na základně dostatečně široké pro nás všechny, na základně, kterou vybudujeme všichni, tudíž na základně, která bude vyhovovat nám všem. Je jasné, že tuto základnu musíme vytvořit všichni, společně. To je jasné a otevřené slovo. To je to, co vám nabízíme my. To je docela fair-play.

A co nám nabízíte vy? Bourat a pak teprve stavět. Neexistuje žádný kolektiv lidí od ROH, Sokola, Svazu brannosti přes různá sdružení, sportovní kluby, jednoty a korporace až k nejružnějším spolkům a společnostem, ve kterém by se čas od času neobjevila určitá stranická tendence. Nikoho by ale jistě nenapadlo rušit tyto organizace a znovu je přebudovat na základě stejnoměrného zastoupení. A jistě by byl jedním z nejpádnejších důvodů proti takovému počínání počet indiferentních členů, značně velký, ať už v té či oné organizaci. Závěrem chci tedy opakovat svůj názor: ne revoluce, ale reforma. — S pozdravem *Jiří P e c h a r.*

Vážený pane redaktore,

z polemiky, která se zdála tak slibně řešit otázky a příčiny dnešní krise mládeže, se vyvinula diskuse o SČM a stává se každým číslem nevěcnější, záluďnější a někdy i — bohužel — osobnější. Vy sám, pane redaktore, hájíte právo kritiky, ale kritiky konstruktivní, vyvěrající ze zdravého optimismu a víry v náš národ. Kritiku zaujatou, předem rozhodnutou neuznat názory svého oponenta, kritiku výhradně negativní je třeba zamítnout, neboť té nezáleží na nápravě.

Opakuji, že nechci a nemohu tvrdit, že SČM je něco vylučného, bez chyb a bez nedostatků. Já sám jsem si vědom značných chyb a mohli bych je rovněž konkrétně vypočítávat, jako to činí p. Ješ a Brom. Zastávám však názor, že pouhým jmenováním chyb se jich v dnešním SČM nezabavíme (bohužel). P. Brom, Ješ a jiní přijímají myšlenku jednotné organizace mládeže jako pro naše mládě žádoucí a prospěšnou. Ať tedy přijdou a odstraní tyto chyby! Je zde ovšem otázka, jsou-li p. Brom, Ješ a jiní ochotni jít pracovat do SČM, i když dnes neodpovídá jejich ideálním představám, a svou práci se jej snažit takovým údelem. SČM je mladý organismus, který se vyvíjí a dotváří a záleží jen na nás, jaký si jej uděláme. Neboť těžší práce SČM nespočívá v činnosti ústředí a Mladé fronty, ale hlavně v místních skupinách, kde přijdete s mladými do přímého osobního styku. A nelze také začít ctavět dům od střechy. — Váš *Dušan H a m š í k.*

(Pozn. red. Zdá se, že během dlouhé debaty všechna stanoviska byla již objasněna. Považujeme tedy za své právo debatu ukončit.)

Boj o čtyři miliardy

Vážený pane šéfredaktore,

po přečtení posledního příspěvku mladého schwarzenberského zaměstnance doufám, že bude zajímavé vědět, co o tomto podniku soudí zaměstnanec, který ze schwarzenberských služeb vystoupil a rozešel se s ním.

Schwarzenberský podnik jsem poznal prvně v roce 1941, kdy jsem byl požádán, abych pro tamní dřevorubce a lesní personál pořádal kursy zlepšené práce v lese (dřevorubecké kursy). Jezdíl jsem tam po tři roky, navštívil jsem všechna lesní ředitelství a velkou většinu lesních správ, a měl jsem příležitost jako málokdo jiný tento majetek poznat po všech stránkách, neboť jsem dokonče po revoluci rok byl zaměstnán v jeho službách.

I. Po stránce národnosti drželi se schwarzenberští opravdu vzorně. Všichni čeští zaměstnanci a velká většina zaměstnanců německé národnosti zaujímali tak ostrý postoj proti nacistickému režimu, že mnozí z nich byli perseklováni. Hned při svém prvním zájezdu jsem byl podrobně o každém informován p. lesním ředitelem z Hluboké, takže jsem mohl otevřeně jednat. Ze postojů zaměstnanců ve vyšších službách byl k podniku více než kladný, bylo mi na první pohled zřejmé. Zajímal mne postoj lesního dělnictva, se kterým jsem byl po celou dobu kursů v nejužším styku. Mohu s plným vědomím odpovědnosti prohlásit, že s tak vzorným kladným poměrem dřevorubců k lesnímu podniku jsem se ne setkal na žádném z těch padesáti lesních statků, kde jsem kursy pořádal. Nejenom ti staří dědové, kteří pamatovali »staré zlaté časy«, ale i ti mladí dřevorubci mluvili o podniku a jeho majiteli s láskou a chválou.

II. Pokud se týče odborného vedení podniku, jsem přesvědčen, že v celé republice neexistuje podnik, který by byl lépe a odborněji veden. Myslím, že málokterý podnik má k dispozici o každém lesním porostu tolik dat a hospodářských výsledků, jako schwarzenberský — jsou hospodářské celky, jejichž první hospodářské lesní plány jsou starší sta let. Má-li některý majetek k dispozici takováto technická data a k tomu staletými zkušenostmi a tradicí vybudovaný administrativně technický aparát, musí být podnikem vzorným. Přihlédneme-li ještě k okolnosti, že tento podnik se skládá z celé řady samostatných odvětví hospodářských, takže případná pasivita jednoho je kryta aktivitou druhého, musí z toho všichni poměry znali lidé, kteří to myslí s národním hospodářstvím naší republiky opravdu dobře, vyvodit jenom jeden závěr.

III. Dříve však je nutno posoudit celý problém ještě z jednoho hlediska: z hlediska zdravé konkurence. Budíž mi laskavě dovoleno malé srovnání: Když jsou v obci dva podniky téhož druhu, jeden z nich lépe hospoděří, lépe kalkuluje a může prodávat levněji (snad věčně nebude NÚC), je to jistě obci k užítku. Budujeme-li v naší republice kolosální státní lesní podnik, nesmíme zapomenout na tuto zdravou konkurenci, jako na ni nezapomíná znárodněný průmysl. Po mém soudu bude výsoce zajímavé, a dokonce velmi poučné vědět, za kolik korun dodá na dřevní trh jeden metr paliva podnikem konkurenčním, a za kolik státní lesní podnik — ovšem, až pomínou doby úředně stanovených cen.

Ani otázka sociální a speciálně pak dělnická — a to mám jako bývalý dřevorubecký instruktor nejvíce na srdci — nesmí být přehlédnuta. Bude totiž velmi zajímavé vědět, kolik tou dobou bude platit lesním dělníkům a lesním zaměstnancům podniku, abych tak řekl oficiální a tento podnik konkurenční (ovšem při volných úkolových sazbách).

Myslím, že jsem snesl již dosti důvodů k tomu, aby bylo jasné, že bude národním hospodářství naší republiky prospěšné, když bude schwarzenberské panství zachováno vcelku, tak jak jest, neboť jedině tak bude dána záruka, že státní pokladna bude z něho mít prospěch (daně) a že nebude nutno na každý hektar několika desítkami korun ročně doplácet.

Nejsem ani právník, ani politik, abych mohl řešit otázku, komu má podnik zůstat. Jsem však přesvědčen, že se jistě najde vhodná veřejná ruka (snad země Česká), která povede tento podnik vzorně dále k prosperitě jako podnik konkurenční, neboť nic neprosívá ozdravení veřejných poměrů tak, jako konkurence. Monopolizace lesního hospodářství mohla by končit pro občana republiky asi tak neblaze, jako tabákový monopol: občanku mlč, a plat! *Ing. Jiří Sedláček*

listárna redakce

K dnešnímu číslu přikládáme složenku a prosíme odběratele o poukázání předplatného: na čtvrt roku Kčs 42.—, na půl roku Kčs 84.—, na celý ročník Kčs 168.—. Děkujeme. **Administrace**

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Hora:

ZLOMENÝ VERS

Zlomený verš, jen plátek
květu,
jsem našel ve svých papírech.
Po letech! Lehce zachvívá se,
zapomenutý, v divné kráse,
jako by práška světlometu
mi v noci zatajila dech.

Kdo se to tenkrát blížil ke
mně
a jako stín se rozplynul?
Zlomený verš. Tři, čtyři
slova...

A slyším krok a cítím znova,
jako by nad zelení země
dnes posel vítr ke mně dül.

Z Knihy domova.

NOVÉ KNIHY

Englišova Malá finanční věda. Je to již druhé vydání a to má jedinou vadu: že místo ve 3300 výtiscích nevyšlo v nákladu alespoň desetinásobném. Jak bychom po znárodnění a při úsilí o hospodářskou obnovu potřebovali, aby lidé znali základy národního hospodářství a finanční vědy a aby jim agitace nemohla skreslovat pojmy! Jak rád by přijal ministr financí i rozpočtový zpravodaj sněmovny, o úsporné a kontrolní komisi parlamentu ani nemluvě, kdyby občan věděl, že »luxus státního hospodářství se platí z kapes nejchudších poplatníků!« Jak snadnější by bylo dohadovati se mezi občanstvem, v okresních i místních národních výborech i v továrnách o hospodářsko-politických věcech, kdyby každý občan mohl pročit a promyslet, jaké výhody má který princip podnikání, v jakých rozměrech a na jakém místě je nejvýhodnější!

Englišova Malá finanční věda je skvělá a instruktivní miniatura velkého díla; měli by ji číst především novináři, činovníci národních výborů, odboráři a samozřejmě učitelé i profesoři. Právě nad touto knihou si vzpomínám, co znamená heslo »Osvětou k svobodě«; myslím tu i na onu vnitřní svobodu, bez které svoboda zákonitá je pouze formalitou.

v. m.

Svobodné slovo 21. III. 1947.

Rozumný člověk se přizpůsobuje světu; nerozumný se nepřestává pokoušet o to, přizpůsobit svět sobě. Následkem toho závisí veškerý pokrok na člověku nerozumném.

G. B. SHAW

ČESKÉ VYDÁNÍ KNIHOVNY ŽIVÝCH MYŠLENEK

(The Living Thoughts Library)

Nakladatelství Fr. Borový připravilo k vydání první svazek nové knihovny, jejímž úkolem je oživit zájem současného čtenáře o díla velkých filosofů všech národů a věků. Až dosud bylo pro čtenáře laika nemožné, obsáhnout všechnu jejich tvorbu jak pro její nesmírné bohatství, tak pro často těžko přístupný, složitý a zastaralý sloh, jimž se musil propracovávat k živému myšlenkovému jádru.

Americké nakladatelství David Mc Kay Company přizpůsobilo tato díla nejpovolnější redakcí potřebám dnešní doby: vyzvalo vedoucí představitele současné světové literatury, aby pořídili výběr z jednotlivých filosofů a opatřili jej vlastním výkladem a stručnou rozbornou studií. Objemná, obyčejně několikosvazková díla filosofů se tím zmenšila na nevelikou knižku, v níž je ve zhuštěné formě obsažena celá ideová podstata.

Americký vydavatel knihovny »Živé myšlenky« vypráví o jejím vzniku:

Jednoho večera jsem v knihovně Kolumbijské univerzity studoval nějaké spisy Schopenhauerovy, Thoreauovy a Pascalovy. Jakýsi mladík, zřejmě student, usedl poblíž a prohlížel si knihy, rozložené na stole. Po chvíli se ke mně obrátil s otázkou: Rekl byste mně, který z těchto filosofů chtěl vytvořit nadčlověka? — To byl Nietzsche. — Myslete, že máme jeho spisy tady v knihovně? — Jistě, odpověděl jsem, a bude to asi osm nebo devět svazků. — S tváře mého souseda zmizela odvaha. Zdálo se mi, že se chce ještě něco zeptat, ale neřekl již nic.

Tato nevyslovená otázka mne později přiměla k tomu, abych o onom večeru přemýšlel. Měl by tento mladík pročit všech devět svazků Nietzscheho, aby porozuměl tomu, jak se pokoušel vytvořit nadčlověka a jak namísto toho poskytl slovní podklad nacionálnímu socialismu? Kdo dnes má dosti času k tomu, aby tolik četl? A přece, kdo

se dnes může obejít bez znalosti toho, co velicí světoví myslitelé poznali a předvídali? Mužové, stojící na tak protilehlých pólech jako Coughlin a Stalin, citují z různých důvodů Tolstojce, Marxe, Nietzscheho. Myslíme-li na demokracii, obrácíme se v duchu k Jeffersonovi a Platonovi. Milujeme-li přírodu, je Thoreau našim druhem. Nemůžeme mluvit o lásce, aniž vezmeme v úvahu Freudovy teorie, i když s ním nesouhlasíme.

Tu jsem dostal nápad. Představil jsem si, že by někdo tyto objemné svazky, ne pouhým pořízením výňatků, ale tak, že by text díla jednotlivých autorů shrnul do jediného svazku (s vynecháním všeho postradatelného a zjednodušením složitého) a že by je zpřístupnil studentovi, muži z ulice, politikovi, učiteli. Ale kdo by takový výbor pořídil? Rozhodně by to musila být spřízněná mysl, duchovní následník starých filosofů, který by k nám mohl promlouvat naší vlastní řečí.

Téže noci jsem dopsal Tomáši Mannovi: Byl byste ochoten zpracovat Schopenhauerovy spisy? O Karlu Čapkovi: Byl byste ochoten zpracovat Masarykovy spisy? A André Gideovi, Stefanu Zweigovi, Julianu Huxleyovi se stejnými návrhy. Theodora Dreisera jsem stihl přístižně dne telefonem. Nečekávané se stalo: všichni přijali tvořivý úkol zředit knihovnu Živých myšlenek!

A ještě nečekanější: Ačkoliv jsem byl varován, že moje myšlenka je typicky americká, předháněli se vedoucí nakladatelé v Anglii, Argentíně, Bulharsku, Československu, Dánsku, Finsku, ve Francii, Holandsku, Jugoslávii, Maďarsku, Norsku, Polsku, Rumunsku, Švédsku v tom, aby získávali nakladatelská práva. Tricet svazků ve čtrnácti jazycích!

Program knihovny Živých myšlenek:

Thomas Mann: Schopenhauer.
Theodor Dreiser: Thoreau.
Andre Gide: Montaigne.
Stefan Zweig: Tolstoj.
Julian Huxley: Darwin.

Romain Rolland: Rousseau.
Heinrich Mann: Nietzsche.
Ignazio Silone: Mazzini.
Arnold Zweig: Spinoza.
André Maurois: Voltaire.
Lev Trockij: Karl Marx.
John D. Passos: Tom Paine.
Francois Mauriac: Pascal.
John Dewey: Jefferson.
Carlo Sforza: Macchiavelli.
Edgar Lee Masters: Emerson.
Alfred Doebelin: Confucius.
Julien Benda: Kant.
Robert Waelden: Freud.
Jacques Maritain: Saint Paul.
J. I. Greene: Clausewitz.

Smrt zabránila Karlu Čapkovi vykonat úkol, jehož se chtěl radostně ujmout. Odpadl tím jeden vzácný a nám dvojnásob drahý svazek původního programu, který by byl důstojným zahájením českého vydání knihovny. Zahajujeme tedy dlelem geniálního francouzského filosofa, duchovního předchůdce Velké revoluce, Jean Jacques Rousseaua, jehož nesmrtelné stránky vybral a vykládá neméně slavný francouzský spisovatel Romain Rolland. Jako další svazek je plánován Tomáš Mann: Schopenhauer a André Maurois: Voltaire.

Moskva v krásné literatuře. Státní literární museum připravuje k 800. výročí Moskvu pojezdnu výstavu »Moskva v krásné literatuře«. Na jedenácti velkých, umělecky vyřešených plochách budou vystaveny fotografie jednotlivých míst hlavního města, k nimž se vztahuje život a tvorba nejvýznačnějších ruských spisovatelů, s jejich portréty a citáty z děl, věnovaných Moskvě. Themata jednotlivých oddílů výstavy jsou: »Moskva předpetrovská«, »Moskva v 18. století«, »Moskva v roce 1812«, »Moskva Puškinova, Grbojedova a Lermontova«, »Moskva 40. let«, »Moskva A. Ostrovského«, »Moskva L. N. Tolstého«, »Moskva předrevoluční (Čechov a Gorkij)«, »Moskva Majakovského«, »Moskva roku 1941«, »Moskva — centrum literárního života naší země«. V jubilejních dnech bude výstava instalována v moskevských knihovněch, klubech a domech kultury.

V nakladatelství Schwabe v Basileji vyšel právě překlad Gogolova Tarase Bulby, nově pořízený překladatelkou I. Krámerovou.

NOVÉ ANGLICKÉ KNIHY

THE FUTURE OF GOVERNMENT (Budoucnost vlády). Herman Finer, nakl. Methuen. Autor se zabývá otázkou, zda sociologie má vlastní metody nebo zdali její výsledky jsou závislé na pozorování a bádání profesionálních národohodopodářů a historiků. Porovnává teorii a praxi nejdůležitějších demokratických a totalitárních vlád v době od r. 1932 do vypuknutí války. Dr Finer se zastává demokracie a obhajuje zásadu, že socialismus a demokracie jsou shodné.

RACKETEERS OF HATRED (Gangsteři nenávisti). L. W. Bondy, nakl. Wolsey. Přehled činnosti židobijce Streichera, doložená dobře indexovaným dokumentárním materiálem.

SOVIET FAR EASTERN POLICY (Sovětská politika na Dál. Východě), 1931-45, Herriet L. Moore, nakl. Oxford University Press. Kniha byla napsána pod záštitou amerického Institute of Pacific Relations. Autorka sebrala a poznámkami opatřila velmi bohatý dokumentární materiál o sovětské politice na Dálném Východě počínaje 1931.

SEBRANÉ SPISY JOSEPHA CONRADA začnou vycházet počátkem příštího měsíce v nakladatelství J. M. Dent & Sons.

WITH NO REGRETS (Bez slitování), Krishna Nehru, nakl. Lindsay Drummond. Nejmladší dcera P. Motilala Nehru a mladší sestra Pandita Jawa-harlala Nehru líčí prostým a tklivým způsobem život rodiny Nehru, která už po dvě generace hraje jednu z nejdůležitějších úloh v politickém životě Indie. Oba dva velikáni se jeví čtenáři jako prostí a chybující lidé, kteří si zasluhují lásky všech a mají všechny předpoklady k velikosti.

RADIO THEATRE (Divadlo v rozhlasu), sestavil a vydal Val Gielgud, nakl. Macdonald & Co. Výběr divadelních her, speciálně napsaných pro rozhlas, opatřený poznámkami Val Gielguda, dramatického ředitele Britské rozhlasové společnosti, který napsal úvodní esej o »Umění radiodramatu«.

ARCH OF TRIUMPH (Triumfální oblouk), Erich Maria Remarque, z němčiny přeložil Walter Sorell a Danver Lindley, nakl. Hutchinson. Místo děje Paříž, doba 1939, hlavní osoba německý uprchlík jménem Ravič, povoláním chirurg, který v černo provádí nejtěžší operace, s jejichž výsledky se chlubí jiní lékaři. Raviče zneklidňují vzpomínky na první světovou válku, na útrapy a mučení v koncentračních táborech, jež překonává jenom žlusti o lásce k excentrické a věrolovné ženě. Ale i ta se zhroutí. Celou knihou probíhá vlna trpkosti a Remarqueova moudrost je misty unavená a laciná.

A HISTORY OF WESTERN PHILOSOPHY AND ITS CONNECTION WITH POLITICAL

AND SOCIAL CIRCUMSTANCES FROM THE EARLIEST TIMES TO THE PRESENT DAY. Dějiny západní filosofie a její spojitost s politickými a sociálními poměry od starověku až po dnešní dny. Prof. Bertram Russell, nakl. Allen & Inwin. První vydání vyšlo v 19.000 výtiscích, na více nedostala nakladatelská firma povolený příděl papíru. Ještě před publikací došlo od knihkupců zakázek na 37.000 výtisků. Podle prof. Russella zajímavá filosofie »území nikoho« mezi vědou a teologií. Podle něho »ovlivňuje prostředí, v němž žije, jeho filosofii a jeho filosofie ovlivňuje prostředí.« Zabývá se proto ve své knize hlavně mezihrou událostí a myšlenek od pradávky až po dnešek. Je krajně podezřívavý co do použití empirické a vědecké metody. Považuje každou z nich, ve své extrémní formě, za »určitý způsob šilenství«. Požaduje novou syntézi. Píše: »Starověk založil římské imperium, aby skončil s anarchií. Bylo brutální skutečností, ale nebylo ideou. Katolický svět chtěl anarchii odstranit svatou církví. Byla to idea, ale nebyla dostatečně podložena skutečností. I ani starověké řešení, ani středověké nebylo dostatečné. Moderní doba spěje k řešení starověkému. Sociální pořádek vnucený násilím, reprezentuje spíše vůli silnějšího, než naděje obyčejného člověka. Problém trvajících sociálního pořádku lze rozřešit jenom sloučením skutečností římského imperia a idealismu sv. Augustina.«

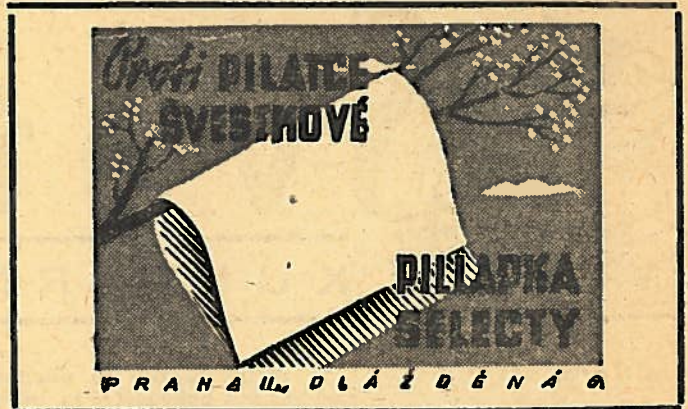
FASCISM INSIDE ENGLAND (Fašismus v Anglii). Nakl. Claude Morris, zabývá se vůdcem anglických fašistů, Oswaldem Mosleyem a jeho pokusy o zničení britské demokracie. Jak autor říká úvodem má být jeho kniha mementem všech, kteří dnes jako v r. 1936 atd. prohlašovali »Mussoliniho fašism anebo Hitlerův nacism nemůže se uchytit v Anglii. To, že autor má pravdu, je vidět na skutečnosti, že právě v těchto dnech vyšlo první číslo nového časopisu Mosleyho »News Letters«, v jehož úvodníku se dožaduje »jednotné akce Britannie a Spojených států proti SSSR«. Avisují další články o norimberském procesu proti válečným zločincům a korporativnímu státu.

FRANCOUZSKÉ KNIHY

Édition de Minuit - Vercors: »Les Armes de la Nuit«, silné svědectví autora »Mlčení moře« o okupované Francii.

Crasset — Vynikající román Vlad. Poznera »Deuil en 24 heures«. Pronikavá románová studie francouzského zhroutení v roce 1940.

Laffont »Nous revivons«, román Louis Parrota, věnovaný Španělsku. Kniha byla navržena k odměně v soutěži kritiky.

Édition du Meridien - »Au carrefour d'Europe«. Románová reportáž mladého autora Georges Vergnese o životě dělníků, deportovaných do Německa.

Gallimard vydal již 32. vydání Aragonových úvah shrnutých do knihy s názvem »L'homme communiste«.

Poslední práce Clauda Morgana: Je to román »Le poids du monde« (»Tíha světa«, naklad. Ferenzi), líčí osudy mladého člověka, který nechce dělat politiku, a přesvědčuje se, že není jiného řešení, než se o ni zajímat.

Knihy o hudbě. V nakladatelství Correa vyšly Beethovenovy »Konversační sešity« z doby jeho hluchoty v překladu a úpravě J. C. Prod'homme. V téže nakladatelství vyšel Buenzodův »Schubert« (o Schubertovi psal dříve Pitrou a Prod'homme). Nakladatelství du Chêne vydalo Martynovův essay o Sostakovičovi a essay Neslievův o Prokofěvovi.

Románové ceny. Románová cena Francouzského literárního kroužku (Cercle littéraire français) byla udělena Jacques Moreauovi za jeho román »Le survivant«. — Nejlepší francouzský detektivní román bude poctěn dokonce »velkocenu« (Grand Prix du Roman Policier Français) v hodnotě 100.000 Frs, která bude udělena počátkem dubna t. r. V porotě jsou mimo jiné bři Tharoudové, Pierre Descaves, Paul Achard a Maurice Dekobra. — Cena Henri-Duvernois v hodnotě 50.000 Frs bude na jaře udělena výherci soutěže na nejhodnotnější povídku.

Sovětská literatura ve Francii. V poslední době vyšly v Paříži tyto překlady sovětských děl: Konstantin Simonov: Od Černého moře až k moři Barenzovu (Dencel). Vera Imber: »Obležení Leningradu« (Albin Michel). Guenady Gor: »La maison sur Mkhovaia« (Juliard). Ilja Ehrenburg: »Osud kapitána Volkova« (Fontaine). Fedor Gladkov: »Příběh« (Hier at Aujourd'hui). Nina Emelianova: »Chirurg« (Pavois). K. I.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Jan Drda: Němá barikáda. Obálka Josef Hochman. Knižnice Přiliv, kterou řídí Václav Rezáč. Nakl. Práce. Cena brož. 50 Kčs.

Leonid Leonov: Dobyty Vellošumsku. Román. Přeložil Arno Hais. Obálku navrhl Kamil Lhoták. V knižnici Přiliv, kterou řídí Václav Běhounek. Nakl. Práce. Stran 164. Cena brož. 60, celopl. 90 Kčs.

Dr. ing. Alois Červín: Svět moderní chemie. Obálka Oldřich Bareš. Ilustrace A. Svobodová. Nakl. Práce. Stran 615. Cena brož. 240 Kčs, váz. 270 Kčs.

Dr. Andrej Kostolný: Pošturovský básník Petruškin. Literárna štúdia, poézia, ukážky z prózy. Nakl. Transcius v Lipt. Sv. Mikuláši. Stran 182. Cena brož. 85 Kčs, váz. 110 Kčs.

Ludo Kováč: Verím. Nakl. Transcius v Lipt. Sv. Mikuláši. Cena brož. 30 Kčs, váz. 55 Kčs.

Sobrané spisy Janka Jenseňského: Cestou k slobode. Nakl. Transcius v Lipt. sv. Mikuláši. Stran 224. Cena brož. 65 Kčs, váz. 90 Kčs.

Výkřik mlčení (Svědectví o němém hrdinství). In memoriam Vladimíra Týmy uspořádal Vladimír Thiele. — Nakl. Toužimský a Moravec. Stran 59. Cena neudána.

Rudolf Košťál: Kresťanstvo a sociálna otázka. Nakl. Transcius v Lipt. Sv. Mikuláši. Stran 85. — Cena brož. 42 Kčs, váz. 67 Kčs.

Josef Hodek: Útek do druhého odboje. Vydalo nakl. Pokrok. Cena 178. Cena brož. 51 Kčs, váz. 71 Kčs.

A. J. Urban: Vesmír se diví. (Podivuhodná historie.) Nakl. Jos. R. Vilímek. Obálka Zdeňka Seydla. Stran 154. Cena brož. 50 Kčs.

Evžen Rošický: Viry. Vydalo Dělnické nakladatelství. Obálka a ilustrace Luboš Sýnecký. Stran 120. Cena 60 Kčs.

In memoriam Jana Týmla. Sborník na paměť Jana Týmla uspořádal okruh jeho přátel. Vydalo Dělnické nakl. — Graf. úprava A. Chlebečka. Obálka L. Svášek. Stran 53. Cena 50 Kčs.